

Doktori (PhD) értekezés tézisei

A HÁZASSÁG BÜNTETŐJOGI VÉDELMÉNEK SZÍNEVÁLTOZÁSAI, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A KAPCSOLATI ERŐSZAK ÉS A CSALÁDI KAPCSOLATOK LÉTESÍTÉSÉVEL VISSZAÉLÉS BŰNCSELEKMÉNYEIRE

dr. Kanyuk Petra Ágnes

Témavezető: Dr. habil. Pápai-Tarr Ágnes PhD,
egyetemi adjunktus

DEBRECENI EGYETEM

Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

**Debrecen
2023**

I. A DOKTORI ÉRTEKEZÉS ELŐZMÉNYEI ÉS CÉLKITŰZÉSEI

I.1. TÉMAINDÍTÓ GONDOLATOK, A TÉMAVÁLASZTÁS KÉRDÉSEI

„A büntetőjog nem a szerelmet védi...”¹

Vámbéry Ruzstem

A házasság társadalmunk alapját és egyben „saját létének végokát” képző intézménye,² olyan vitathatatlanul szövevényes jelensége, amely természetéből adódóan sokoldalú vizsgálódásnak ad teret,³ ezer színnel ékeskedő palettája folytán azonban még részleges feltárása is nagy bátorságot igényel attól, ki skálájából merészkedik alkotásba fogni. Jellemzően érzékeny érzelmi töltete folytán különösképpen magában foglalja az akár végzetes kimenetelű konfliktusok lehetőségét, melyek hol lappangva, hol nyíltan a kezdeti időktől végigkövetik ezen együttélési forma minden szakaszát, egészen napjainkig.⁴ Mindezt mi sem szemlélteti érzékletesebben annál, minthogy már az állati társadalmakban jelentkező, a vizsgált intézmény eredetét jelentő első „valódi”, tulajdonképpeni házassági formában élő madárfajok esetében is számot vehetünk a nézeteltérésekkel. A kötelék ugyanis már ezen, kezdetleges alakjában, majdhogynem szükségszerűen maga után vonta annak klasszikus, „komplementernek” nevezhető deliktumát, a házasságtörést: melyet hol a sértett fél oldalán fellépő közösség bosszúja torolt meg, hol a hím fizetett életével megbocsátó magatartásáért a csalfa nőstény és szeretője csőre által...⁵

Természeteszerű tehát,⁶ hogy a házasság köré a társadalmi öntudat ébredésének első jeleivel már formálódni kezdő⁷ védelmi erőrendszerben *elsőként épült fel a büntetőjog bástyája*, amely a társadalom alapsejtjének oltalma érdekében a különböző népek és korszakok tekintetében kétségkívül változatos megoldásokkal állt elő a vonatkozó deliktumok megtorlása kapcsán, kreativitásának mértékével még a felvilágosodás koráig mindenhol és mindenkor általánosnak tekinthető kegyetlenség átlagos fokait is felülmúlva,⁸ a büntetőjogi értékelés pedig még az intézmény idővel megszilárduló magánjogi jellege mellett is domináns maradt. Minderre tekintettel még inkább okot ad a meglepetésre, hogy a *házasság büntetőjogi védelmének* – noha maga az intézmény az emberiség vizsgálódásának a tudományban évezredek, roppantmód kiterjedt tárgya⁹ – a külföldi irodalomban éppoly *kevésbé akadt kutatója*, mint a magyarban. Az utóbbi vonatkozásában ki kell emelnünk *Vámbéry Ruzstem* alakját, akinek 1901-ben született, „*A házasság védelme a büntetőjogban*” címet viselő műve a mai napig az egyetlen

¹ VÁMBÉRY Ruzstem: *A házasságtörés büntetése és a házasság védelme*, Huszadik Század, 1901. évi 11. szám, 333. [A továbbiakban: VÁMBÉRY (1901a).]

² VÁMBÉRY Ruzstem: *A házasság védelme a büntetőjogban*, Politzer Zsigmond és fia kiadása, Budapest, 1901. 3. [A továbbiakban: VÁMBÉRY (1901b).]

³ MÓRA Mihály: *Nizsalovszky Endre: A család jogi rendjének alapjai*, Magyar Tudomány, 1964. évi 2. szám, 128.

⁴ MERÉNYI Kálmán: *A család (házasság) büntetőjogi védelmének kezdeti kialakulása a különböző jogrendszerekben*, Jogtudományi Közlöny, 1990. évi 6. szám, 197.

⁵ VÁMBÉRY (1901b): i. m. 8.; LOMBROSO, César: *L'homme criminel: Étude anthropologique et psychiatrique*. Tome premier avec figures dans le texte (traduite sur la 5e édition italienne), Ancienne Librairie Germer Baillière et Cie, Paris, 1895. 16., 30–31.

⁶ Ld.: FINKEY Ferenc: *A házasság védelme (Vámbéry Ruzstem könyve)*, Huszadik Század, 1902. évi 1. szám, 399.

⁷ BUDAY Dezső: *A házasság társadalmi védelme. Vezérlő eszmék a házasság büntetőjogi, szociálpolitikai és etikai védelmében*, Politzer Zsigmond kiadása, Budapest, 1902. 6.

⁸ VÁMBÉRY (1901b): i. m. 430.

⁹ BUDAY Dezső: *A legújabbkori társasági etikáról. Nyilvános felolvasó ülés 1902. december 21-én*, Magyar Filozófiai Társaság közleményei, 1903. évi 6. füzet, 12–28.

monografikus feldolgozás a témában.¹⁰ A mára tisztán jogtörténeti alkotás pedig szintén csak részleges, az ugyanis az első, kizárólag a házasságtöréssel foglalkozó kötete a háromrészesre tervezett, ám fel nem fedett okokból nem folytatott munkának. Mi több, a mű az alkotó beszámolója szerint már eredetileg is többre, illetve másra: a *büntető- és magánjogi védelem elválasztó vonalainak megjelölésére* lett volna hivatott. A feladat – többek között a kitűzött munkához szükséges magánjogi tanulmányok nagy mennyisége okozta – időigényességét felfedezve azonban, Vámbéry már a kidolgozás kezdetén úgy döntött, hogy a valamennyi magánjogi érdek oltalmát felölelni szándékolt munkájának „hajótöréséből” a házasság védelmére vonatkozó részt tartja megmentésre érdemesnek.¹¹

Mindezen, rövid történeti felütés mentén, az értekezés *témaválasztását* illetően leszögezhetjük, hogy annak *hiánypótló* jellege igazoltnak tekinthető; az *időszerűség*, mint a disszertációk másik fontos, ugyanakkor önmagában is meglehetősen relatív fogalmi jelentéssel bíró követelménye ellenben további vizsgálódás irányába vezet. Mint ismeretes ugyanis, egy téma időszerűségének tipikusan indikátorai lehetnek a kutatás alá vont jogintézménnyel kapcsolatos jogelméleti és jogalkalmazási viták, kételyek.¹² A *házasság és a büntetőjog kapcsolatát* illetően azonban nem számolhatunk hasonló diskurzussal, tekintettel arra, hogy ezen vonatkozásban nem, illetve csupán egy-egy, érintőleges kérdésben találkozhatunk a témában elemzésekkel. E tekintetben, egyrészt a különös színfoltokat jelentő kriminológiai tárgyú tanulmányok közül kiemelhetjük a házasság bűnözéstől való visszatartó szerepéről,¹³ ehhez képest az élettársi kapcsolatok ilyen téren kevésbé meghatározó, illetve legalábbis összetettebb eredménnyel bíró befolyásáról¹⁴ és a házassággal „szerzett”, bűnözői múlttal bíró rokonoknak a pozitív eredményeket csökkentő hatásukról,¹⁵ valamint a házások körében a visszaesők alacsonyabb arányáról¹⁶ értekező kutatások eredményeit. Mindemellett pedig, nem maradhat említés nélkül, hogy természetesen jó számmal születtek a házasságot, illetve kifejezetten a családot érintő bűncselekményeket – ahogyan például a kapcsolati erőszak, vagy a zaklatás deliktumait – vizsgáló tanulmányok, anélkül azonban, hogy azokban a házasság köteléke, illetve a házasság és a büntetőjog dinamikája kiemelt szerepet kapott volna. Ahol azonban a viták terepét és ilyen értelemben az időszerűség eredőjét kétségek nélkül fellelhetjük témánkat illetően, az maga a *házasság intézményének jelentéseit és határait* érintő szintér.¹⁷

A statikusként eddig sem jellemezhető intézmény ugyanis, a XXI. század elején, globális szinten értelmezve, történetének egyik legnagyobb átalakulása előtt áll, egyszerre hordozva magán a „szellemi, illetve jogi szövetség”, a „személyes elkötelezettség”, a „civilizáció oszlopa”, mindemellett pedig a „haldokló intézmény”, a „nemek közötti egyenlőtlenség” és a „szexuális szabályozottság tere” ellentétes előjelű címkéit.¹⁸ A kulturális-társadalmi

¹⁰ Ezzel ellentétben kisebb lélegzetvételi, szintén jogtörténeti feldolgozásokkal találkozhatunk Merényi Kálmán műveiben.

¹¹ VÁMBÉRY (1901b): *i. m.* Előszó.

¹² SZALMA József: *A jogtudományok kutatási módszerei (kutatásmódszertan)*, Patrocinium, Budapest, 2016. 221.

¹³ LYNGSTAD, Torkild Hovde – SKARDHAMAR, Torbjørn: *Does Research on Marriage and Crime Have Policy Implications?* European Journal of Criminology, No. 3/2010. 235–238.

¹⁴ GOTTLIEB, Aaron – SUGIE, Naomi F. (2018): *Marriage, Cohabitation, and Crime: Differentiating Associations by Partnership Stage*, Justice Quarterly, No. 3/2019. 503–531.

¹⁵ ANDERSEN, Lars Højsgaard: *Marriage, In-Laws, and Crime: The Case of Delinquent Brothers-In-Law*, Criminology, No. 2/2017. 438–464.

¹⁶ KENDLER, Kenneth – LÖNN, Larsson Sara – SUNDQUIST, Jan – SUNDQUIST, Kristina: *The Role of Marriage in Criminal Recidivism: A Longitudinal and Co-Relative Analysis*, Epidemiology and Psychiatric Sciences, No. 6/2017. 655–663.

¹⁷ HULL, Kathleen E.: *Same-Sex Marriage: The Cultural Politics of Love and Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2006. 1.

¹⁸ Ua.

felfogásban érvényesülő változások¹⁹ és bővülő kihívások közepette ugyanakkor számunkra még nagyobb jelentőséggel bír, hogy a házasság ezen fejlődését folyamatosan lekövető jogi szabályozás tekintetében milyen irányú átalakulást figyelhetünk meg, hogyan „jelzik” igényüket az egyes partnerkapcsolatok a házasság jogállásának rangjára, amely folyamatokat illetően alappal merülhet fel a kérdés: mindezt az intézmény evolúciójának újabb állomásaként, avagy egy halaszthatatlan orvoslásra szoruló krízisként azonosíthatjuk?²⁰

I.2. A TÉMAKIJELÖLÉS KÉRDÉSEI, A KUTATÁS CÉLKITŰZÉSE

Az időszerűség tényezője ilyen módon egyenesen átvezet bennünket az értekezés témáját illető, következő kérdéskörre. A *kutatásunk „technikai” részére* nézve megállapíthatjuk, hogy kiemelt gondossággal szükséges megválasztanunk a büntetőjogi értékelésnek még épp a hatósugarába tartozó momentumokat, óvakodva attól, hogy a házasság intézményével foglalkozó témérdek tudományterület erdejének sötétjében a „*más jogágba való szükségtelen átnyúlás szellemi restségének a bástyái*”²¹-ba ütközzünk. Büntetőjogi szemüvegünket viselve nem lehetünk figyelemmel a házasság társadalomtudományi kutatások által megállapított lényegére,²² miként az sem mérvadó, hogy a házasságot vallási meghatározottságú intézménynek, vagy netán szerződésnek tartjuk,²³ továbbá az sem, ha a monogámiát éppen természetellenesnek, vagy a hűséget és a szerelmet egymásnak meg nem feleltethető, és/vagy a házasságtól idegen fogalmaknak is érezzük...

A házasság büntetőjogi védelmét illető kutatási hatósugárnak a fent felvázoltak szerinti, *Vámbéry* szavaival élve, „hajótörés”-ként jellemezhető alakulásának elkerülése érdekében tett erőfeszítések melletti megvonásának igyekezetében azonban elérkezünk azon közelebbi kérdéseinkhez is, miszerint mi szolgálhat ilyenképpen a kutatásunk *kiindulópontjaként* és ezzel összefüggésben, hogyan érdemes a büntetőjog által értékelt tényezők körében *szelekciót* végezni. Végül pedig, amely pont ezekhez hasonlóan nagy, az értekezés szempontjából pedig valósággal elemi jelentőséggel bír: hogyan érzékeltethetjük a házasság változó képét illető büntetőjogi védelem alakulását a *hatályos jogunk* síkján?

Mindenekelőtt le kell fektetnünk azon *alapvetésünket*, miszerint a *házasság és a büntetőjog* mindenkori *kapcsolódását* két fő tényező függvényében határozhatjuk meg: az egyik a büntetőjogot, a másik pedig a házasságot illető, uralkodó felfogás, kiegészítve ezek megfelelő erkölcsi tartalmával.²⁴ Az utóbbi összetevő pedig nemcsak a büntetőjog viszonylatában foglal el kiemelt helyet – tekintettel arra, hogy az mutatja meg a jogágak közül leginkább a jogi és erkölcsi normák közös „gyökerűségét”²⁵ –, hanem kiváltképp a házasság kapcsán is, melynek jellege folytán, az ellene irányuló deliktumok megítélését eredendően az erkölcsi normák határozták meg.²⁶ A házasság azonban, ahogyan az a fentebbiekben már némely elemében említésre is került, a társadalomban roppantmód összetett funkciókat tölt be, ennek megfelelően

¹⁹ WARDLE, Lynn D.: *What is Marriage*, Whittier Journal of Child and Family Advocacy, No. 1/2006. 54.

²⁰ LENKOVICS Barnabás: *A visszalépés tilalma*, Acta Humana, 2022. évi 2. szám, 35–36.

²¹ MÓRA (1964): *i. m.* 128.

²² Ld.: BUDAY (1902): *i. m.* 38.

²³ Ld.: HERGER Csabáné: *Hűség vagy szabadosság? Történeti adalékok a házasság fogalmi meghatározásához a társadalmi elvárás és a jogalkotói felelősség tükrében*, Magyar Jog, 2009. évi 4. szám, 207–210.

²⁴ SZABÓ, András: *La protection pénale de la famille et de la jeunesse*, Acta Juridica Academiae Scientiarum Hungaricae, No. 1–2/1973. 89.

²⁵ IRK Albert: *A büntetés fogalma. 1926.*, In: IRK Ferenc (szerk.): *Irk Albert emlékkötet*, Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 1991. 31.

²⁶ MERÉNYI (1990): *i. m.* 197.

pedig számos jogág tartalmaz tekintetében szabályozó, védő rendelkezéseket.²⁷ Miközben, ahogyan arra már szintén utalás történt, leszögezhetjük, hogy a házasság, illetve az azzal jellemzően összefonódó család, erős érzelmi alapokkal bír.²⁸ Minderre tekintettel, a büntetőjog feladata, hogy az irányadó erkölcsi felfogás által meghatározott funkciókat megvizsgálva eldöntse, hogy azok közül melyek kapcsán szükséges, illetve lehetséges fellépnie, melyet illetően lehetetlen az egyes tényezőket a történeti koroktól függetlenül értékelnünk. A házasság büntetőjogi védelmének, ezen fenti, rendkívül általános szinten maradó képlet által is alátámasztottan, nem lehetséges tehát egy „helyes”, vagy legalábbis elemeiben „teljes” meghatározása. Komponenseinek változó tartalma folytán ugyanis tipikusan olyan témát jelent, mely a büntetőjogi megoldások „viszonylagosságára” mutat rá.²⁹

Az értekezés tulajdonképpen *célja* tehát annak feltárása, hogy egy ilyen gazdag és kivételesen színes *történeti múlttal*, valamint számtalan téren értelmezhető – így a teljesség igénye nélkül: erkölcsi, azon belül is pedig kiemelten nemi erkölcsi, továbbá vallási, egyházi, idővel polgári jogi, ezenfelül alkotmányjogi – *beágyazottsággal* rendelkező, mi több, európai uniós és nemzetközi jogi *kihívásokkal* is szembesülő intézményhez, amely ennyire érzékeny a társadalmi és kulturális változásokra, az emberi kapcsolatok átalakulására, hogyan képes viszonyulni a büntetőjog, amely „saját maga” is nagy horderejű változásokon ment – ahogyan megy jelenleg is – keresztül. Ennek vizsgálatában tehát esszenciálisnak bizonyult a *történeti fejlődés feldolgozása*, ezen perspektívából vált ugyanis lehetővé, hogy *azonosítsuk* azon *elemeket*, amelyekre tekintettel meghatározható a *büntetőjogi védelem dinamikája*. Ilyen módon az értekezés első nagy egységében – a későbbiek szerint alkalmazott elnevezéssel élve, Általános Részében – kifejtett fejlődési ív elemzése folytán felvázolt rendszer szolgáltatja az alapját annak, hogy úgy véljük, a hatályos szabályozásban³⁰ tükröződő büntetőjogi védelem lefestésére optimális megoldás lehet azon törvényi tényállások kiemelése, melyek részletes vizsgálatával a leginkább megragadható a változások jellege. Ezen deliktumok egyben a házasság büntetőjogi védelmének az *újabb színváltásait* testesítik meg, ilyen módon nem egy fejlődési folyamat végét, csupán annak egy újabb fejezetét képezik, illeszkedve a történeti korokon átívelő, „*állandó változások*” *folyamába*.

A felvázolt dinamika feltárása – amely keretében a büntetőjogi védelem alakulását eredetileg, a *formálódó védelem* jegyében a honfoglaló magyarok korától vizsgáltuk, az Árpád-házi királyok dekrétumain át a partikularizmus évszázadait kutatva, ilyen módon eljutva a Csemegi-kódex³¹ kora által megtestesített, *kiterjedt védelemhez*, amelyet a még a hatályos szabályozást is jellemző, *átalakulásában visszavonuló védelem* követett – eredményeképp vált világossá, hogy jelenkorunkat illetően a házasság büntetőjogi védelme lenyomatának felfestése érdekében a büntetőjognak az egyes *határokkal* való, *aktuális viszonyát* leginkább megtestesítő deliktumokat érdemes behatóbb vizsgálat alá vonnunk, választásunk pedig a kapcsolati erőszak, valamint a családi kapcsolatok létesítésével visszaélés bűncselekményekre esett. Tettük ezt egyrészt annak szem előtt tartásával, hogy a büntetőjogot illetően más jogágak viszonylatában jóval erőteljesebb igényt azonosíthatunk a határok, korlátok megállapítása kérdésében, mi több,

²⁷ SZABÓ (1973): *i. m.* 92.

²⁸ Ld.: LENKOVICS (2022): *i. m.* 40.; FRIVALDSZKY János: *A házasság és a család jogfilozófiai szempontból*, In: BALÁSHÁZY Imre – MAJOR Gyöngyi – FARKAS Péter (szerk.): *Boldogabb családokért és ifjúságért. 1. kötet*, L'Harmattan, Budapest, 2018. 209.

²⁹ MASSET, Adrien: *Mariage et union libre: quelle égalité en droit pénal?*, In: *Liber Amicorum Henri-D. Bosly. Loyauté, justice et vérité*, Bruxelles, La Chartre, 2009. 230.

³⁰ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről. (A továbbiakban: hatályos büntető törvénykönyv, hatályos büntetőkódex, illetve a hatályos jogunkra utalva, Btk. megnevezésekkel.)

³¹ 1878. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről. (A továbbiakban: Csemegi-kódex, valamint a Kódex megnevezésekkel.)

az ilyen értelemben saját magát is az egyes – mint a szankciókat, a kriminalizációt, illetve egyenesen a jogot magát is illető – határokkal való foglalatoskodás történetével jelöli ki jogágként.³² Miközben figyelemmel voltunk arra is, hogy egy fragmentált, mozaikokból álló és ebből következően, a felszínen maradó kép felfestése elkerülésének érdekében a vizsgált tényállások köre erős korlátozást igényel.

Választásunk indoklására, pontosabban a kiemelt bűncselekményeknek a hatályos büntetőjogunkat a házasság büntetőjogi védelmét illetően felvázolt dinamika szerint jellemző, átalakulásában visszavonulóként fémjelzett védelmi korszakban való elhelyezésére közelebbről rátérve, ki kell emelnünk, hogy ezen átalakulással párhuzamosan tetten érhető egyfajta „benyomulás” egy mindaddig a házastársak, illetve a családtagok, valamint a teljesség igénye nélküli megjelölés mentén, a különböző partnerek által „csendben” őrzött területre.³³ A táguló repedések folytán ugyanis idővel *kinyíltak* – jobban mondva, fokozatos nyitást mutatnak – a családon belüli erőszakot szerteágazó elrendeződésekben elszenvedők *falai*, a büntetőjogi védelem elismerésével pedig a magánszféra erőszakmentessége egyre újabb területeken kerül deklarálásra. Az Európai Unióhoz való csatlakozásunk, illetve a különböző globális trendek folytán azonban konstatálhatjuk, hogy nemcsak a családok falai, hanem egyenesen a *nemzetállamok határai is kinyíltak*, amely új, illetve újragondolt szerepet adott a házasság intézményének, azt pusztán eszköznek használva fel, tartózkodási engedély kiadása érdekében. Meglátásunk szerint ezen kettő, különböző értelemben vett „nyitás” az, amely a *házasság büntetőjogi védelme legújabb dimenzióit* jelenti. Mind a családon belüli erőszak jelenségének kezelésére hivatott kapcsolati erőszak törvényi tényállása, mind pedig a migrációs vonatkozással bíró érdekkapcsolatok egyre újabb színekkel gyarapodó trendjére választ adni törekvő családi kapcsolatok létesítésével visszaélés deliktuma ugyanis, jellegében azt mondhatjuk, hogy egymástól merőben eltérő karakterrel bír. Mégis összeköti őket, hogy rámutatnak a büntetőjog elé a házasság védelme tekintetében gördülő, *új kihívásokra* és egyben az említettek szerint megkülönböztetett jelentőséggel bíró *határai* megvonásának a *változó, fejlődő* jellegére.

Mindeközben nem tagadható el a két bűncselekményt illető kiemelés *személyes indíttatása* sem. A doktori értekezés témaválasztásának gyökere a *kapcsolati erőszak* törvényi tényállásához köthető, egyetemi tanulmányaim alatt, kriminológiai megközelítésből nyílt lehetőségem az ekkor még kifejezetten újak számító bűncselekmény szerepét vizsgálni a családon belüli erőszak megfékezésében, amely egy tágabb témakijelölés irányába sarkallt. A *családi kapcsolatok létesítésével visszaélés* törvényi tényállása feldolgozásának lehetősége pedig már a doktori kutatásom csapásirányának kijelölésében játszott meghatározó szerepet, amely szintén, mondhatni esetleges módon került a kutatásom hatókörébe. Idővel azonban, az érdekkapcsolatok egészen új és felderítésre váró jelenségével kiegészülve, egyenesen az értekezés legszínesebb, mi több, olyannyira kedvelt szeletévé vált, hogy – unikális jellegéből is adódóan – a kutatás egy jelentősebb időszakát illetően, annak a fókuszát is meghatározta.

Mindemellett nem vitatható, hogy a házasság büntetőjogi védelmének alakulásában számos *egyéb törvényi tényállás*, illetve *büntetőjogi rendelkezés* is szerepet játszik, miközben a fogalmak átalakulásával, nevezetesen a házastársak büntetőjogban biztosított, megkülönböztetett védelmének a fokozatos „átgondolásával”,³⁴ elhalványulásával egyre kevésbé mondható, hogy egy-egy törvényi tényállás, illetve rendelkezés kifejezetten a házasság, és nem pedig azzal együtt további kapcsolatok oltalmára is hivatott volna. Kiemelt

³² FARMER, Lindsay: *Criminal Law, Tradition and Legal Order: Crime and the Genius of Scots Law, 1747 to the Present*, Cambridge University Press, Cambridge, 1996. 1–20.

³³ SUK, Jeannie: *Criminal Law Comes Home*, The Yale Law Journal, No. 1/2006. 2.

³⁴ MASSET (2009): *i. m.* 233.

bűncselekményeink mélyebb vizsgálata mellett ezen tényezőknek is törekszünk az értekezésben való megelevenítésére, valamennyi kijelölt korszakban kitérve a házasság büntetőjogi védelmi hálójának további színfoltjaira, avagy kifejezetten a házasságot érintő büntetőjogi rendelkezések olyan szintű vizsgálatára, amely egyben alkalmas az adott korszak dinamikájának érzékeltetésére is – gondolunk itt kiemelten, a hatályos fogalomkészlettel élve, a házasságnak a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekményektől való elhatárolódásának hosszú folyamatára.

Végül jelen pontban szükséges megemlítenünk, hogy a védelem alakulásának bemutatására, úgy tűnhet, kézenfekvő megoldásként kínálkozott volna a *kettős házasság* deliktumának kiemelése, amely törvényi tényállás azonban, a házasság monogám voltának, mint alapállásnak a kifejezőjeként,³⁵ éppen a fent jelzett történeti ív feltárásának függvényében, azon meggyőződést alakította ki bennünk, hogy az voltaképpen a büntetőjogi védelem statikáját jeleníti meg az egy-egy jelenségre reagáló, újabb színeváltozások dinamikájával szemben. Éppen ezen megfontolás mentén, a kettős házasságot az értekezés Általános Részében, ott azonban valamennyi megjelenített korszakban, részleteiben vontuk elemzés alá. Ezen vizsgálat a történeti korok előrehaladtával – a deliktum imént említett jellegéből adódóan, az ismétlések elkerülése érdekében – egyre inkább a törvényi tényállást illető változások kiemelésére redukálódott a megelőző korszak(ok)ban ismertettekhez képest.

II. A DOKTORI ÉRTEKEZÉS SZERKEZETI FELÉPÍTÉSÉNEK BEMUTATÁSA, KUTATÁSI MÓDSZEREI

Az alábbiakban az értekezés fő vonalainak, valamint egyes egységeinek ismertetése mellett kiemeljük a strukturálást és problémafelvetést illetően felmerült nagyobb kérdéseket, mindeközben kitérve az alkalmazott kutatási módszerekre is. Ennek során, a fentiekben tárgyalt kérdések folytán szükségszerűen előrebocsátottak figyelembevételével mutatjuk be az *Általános Részt*, behatóbban ismertetjük a *Különös Részbe* foglalt deliktumok fejezeteinek címeit, kitérve *Záró Részünk* jellegzetességeire is.

II.1. ÁLTALÁNOS RÉSZ

Az *Általános Rész* maga is két nagyobb egységre bomlik, melyeket a büntetőjogi védelem jellege fémjelez. Ennek megfelelően, külön tárgyaljuk a Csemegi-kódex időszakát, mint a *kiterjedt védelem* korát, amelyet, második egységként, az *átalakulásában visszavonuló védelem* érája követ, a büntetőkódexeink mentén, három részre tagolódva. Fontosnak tartjuk kiemelni, hogy kutatásunk kiindulópontjaként – noha eredetileg, kisebb „hajótörésünk” mentén, a feldolgozás fonalát a honfoglaló magyarok korától indítottuk meg és végeztük is el – az *első büntetőkódexünket* jelöltük meg. Ennek alapvető okát jogtörténeti jogforrásadottságainkban láttuk igazoltnak, mivel, mint ismeretes, a polgári átalakulásig tartó fejlődésnek az elemzése a kor jogszemléletének lefestésére alkalmas ugyan,³⁶ mindemellett azonban egy határozottan megkérdőjelezhető forrásértékű,³⁷ büntetőjogi töredékekből összeálló „*táblakép*” lefestését

³⁵ HARTLEY, Trevor C.: *Bigamy in the Conflict of Laws*, International and Comparative Law Quarterly, No. 3/1967. 680.

³⁶ HEGEDŰS Géza: *Anyagi büntetőjog az árpádházi királyok korában (Értekezések Eckhart Ferenc jogtörténeti szemináriumából, 4. szám)*, Kapisztrán Nyomda, Budapest, 1935. 3., 5.

³⁷ ECKHART Ferenc – BÓNIS György: *Magyar állam- és jogtörténet, 1956-57. tanév, I. félév*, Felsőoktatási jegyzetellátó Vállalat, Budapest, 1956. 118.; MEZEY Barna: *A büntetőjogi intézmények története a kezdetektől a*

jelenti,³⁸ mely nagy része, tényleges érvényesülése szempontjából, „*a legnagyobb valószínűség szerint csak malaszt maradt.*”³⁹ Ilyen módon, az értekezés terjedelmi korlátait is figyelembe véve és egyben a későbbi jogfejlődés tekintetében kellő kiindulási alap nyújtására törekedve, a Csemegi-kódex részletesebb elemzése mellett döntöttünk.

Kiemelésre érdemes továbbá, hogy az Általános Rész a házasság büntetőjogi védelmének magyar színeváltozásai bemutatása jegyében egyszerre tartalmazza a *történeti fejlődés* vázlatát és a *hatályos büntetőjogunkban* jelenlévő védelem kereteit. Ezen két komponens egy egységben való elhelyezését azért tartottuk fontosnak, mivel az értekezés, noha a fentiekben kifejtett indokok mentén, terjedelmesebben dolgozza fel a védelem történeti alakulását, annak formálása kapcsán mindvégig arra törekedtünk, hogy az ne maradjon meg a leíró jellegű – egyébként önmagában is kifejezetten színes és élvezetes kutatási lehetőségeket nyújtó – történeti körkép ismertetésénél. A célunk az volt, hogy a fentiekben kiemelt dinamika lefestése érdekében valamennyi megjelölt korszakban, a lehetőségek szerint közel *azonos kérdéscímkék* köré szervezve vizsgáljuk a védelem alakulását, kiemelve egyrészt a házasság büntetőjogi védelmét illetően a korszakban releváns kérdéseket, mint *alakító tényezőket*, másrészt a védelem *konkrét megnyilvánulásait*. Utóbbit szintén megbontottuk a védelmi háló *kontúrjainak* és a *további színfoltoknak* a felvázolására, amelyet a vizsgált büntetőjogi védelem *szorosabb értelemben vett megnyilvánulásai* követtek. Az alakító tényezők ismertetése mentén lehetőségünk nyílt a szűkebb értelemben vett büntetőjogon kívüli, azonban a védelem jellegét alapvetően meghatározó tényezők beépítésére. A kontúrok és további színfoltok felvázolását pedig azon okból helyeztük a konkrét védelmi háló elemeit tárgyaló alfejezetek elé, mivel ilyen módon az egyes büntető törvénykönyvekre koncentrált alfejezetekben alkalmazottakkal való azonos felépítést megtartva, a hatályos büntetőkódexet illetően az Általános Rész alfejezet egyfajta keretként szolgálhat, amelybe a Különös Részben kiemelt deliktumok belesimulnak, mint ilyen értelemben a házasság büntetőjogi védelmének megnyilvánulásai.

Az Általános Részben, annak felvázolt jellegéből és az egész értekezést illetően determinált céljából eredően, *módszertana* tekintetében a történeti és jogösszehasonlító módszer alkalmazása a meghatározó. A büntetőjogi védelem alakulása jogtörténeti ívének feltárását alapvetően meghatározó *elméleti sík* mellett az elérhető jogesetek lehetőleg minél kiterjedtebb áttekintése mentén, a fejezet a kiemelt tárgykör *gyakorlat-orientált elemzésére* is törekszik.

A fentiek szerint kialakított struktúrában végigkövethetjük, ahogyan a *Csemegi-kódex korában*, a nemi és a házasságot érintő bűncselekmények történetének alakulását hagyományosan összefonó szemlélet megtörni látszik, mi több, a házasság elleni deliktumoknak egyenesen önálló tárgyalását is szorgalmazzák, mely folyamatnak nagy löketet ad a házasságkép kapcsán beálló szemléletváltás, amely mentén az immár egy jogintézménnyé emelt viszonyt jelent. Mindezen újdonság „*hevületében*”, egy rendkívül kiterjedt, ám szétszabdalt szabályozás kontúrjaival találkozhatunk, a büntetőkódex pedig ezen túl is számos ponton értékeli még kifejezetten a házasságot, a házasság állapotot, illetve a házasságkötést. Ilyen módon a házasság védelme „*találkozik*” a személyes szabadság megsértésével, a személyem, a vagyon, valamint az élet elleni bűncselekményekkel is. A védelmi háló főbb elemeit ezen korszakban a házasságtörés, a kettős házasság, a házassági viszony törvényes keletkezésére vonatkozó deliktumok és normák, valamint a házasság elleni izgatás törvényi tényállása jelenítik meg. Kitérve azoknak a Kódexben való osztályozásuknak és jogi tárgyuknak, adott esetben egyéb

polgári átalakulásig, In: MEZEY Barna (szerk.): *Magyar jogtörténet (4. kiadás), A magyar büntetőjog története*, Osiris, Budapest, 2007. 278.

³⁸ MEZEY (2007): *i. m.* 279–280.

³⁹ VÁMBÉRY (1901b): *i. m.* 285.

háttérüknek az értékelésére, a tényállási elemeiknek a vizsgálatára, valamint a joggyakorlati jelentőségük megnyilvánulásaira is.

Az ún. „szocialista” Btk.-tól⁴⁰ a hatályos szabályozásig terjedő időszakot már a Csemegi-kódextől merőben eltérő jellegű védelmi arculat jellemzi, noha érdemes megjegyeznünk, hogy a Kódex korában is hallhatóak voltak a kiterjedt védelmet kritikai éllel illető hangok. A változás elvetett magvai tehát kikelni látszanak az 1961. évi Btk. kapcsán, amelyet, mint alakító tényezők, áthatnak a házasság intézményét és a családi viszonyokat érő kihívások, a büntetőjog társadalmi szerepét illető felfogás átalakulása, az alkotmányos védelem megjelenése. Mindez pedig valamennyi, további szinten együtt jár a dekriminalizációs folyamatokkal, melyeknek eredményeképpen a védelmi hálón túli színfoltok is a nemi erkölcs elleni erőszakos deliktumok körére szűkülnek, a házasság büntetőjogi védelmének konkrét megnyilvánulásaként pedig csak a Csemegi-kódexhez mérten jóval szűkebb formában kriminalizált kettős házasság deliktumát azonosíthatjuk. Az 1978. évi Btk.⁴¹ kapcsán a házasság intézményét és a családi viszonyokat illetően begyűrűzött jelenségekkel, a házasság változó és egyben erősödő alkotmányos védelmével, valamint egy átalakult büntetőjogi szemlélettel számolhatunk, amely mellett, noha a védelmi hálónak a további színfoltja immár az erőszakos közösülés és a szemérem elleni erőszak büntetetei tekintetében is „eltűnik” – megszűnik a passzív alanyok tekintetében a házassági életközösségre vonatkozó utalás –, a kettős házasság deliktuma változatlan formában képviseli a védelem büntetőjogi megnyilvánulását.

Hatályos büntető törvénykönyvünket illetően, az alakító tényezők körében, az aktuális kihívások mellett kiemelésre kerül a házasság intézménye kapcsán a büntetőjognak a családjoggal való kooperatív dinamikája, a családon belüli erőszakkal szembeni fellépés igénye és a családi kapcsolatok fogalmának változásai, a házasságkötések pozitív irányba forduló hazai statisztikai, valamint a kiemelt alkotmányos védelem kérdése. Figyelembe véve, hogy a fentebb említetteknek megfelelően, ezen alfejezet a Különös Részben foglalt két bűncselekménynek, mint a házasság büntetőjogi védelméről, konkrét megnyilvánulásokról, egyfajta háttérként is szolgál, valamint a kiemelt deliktumok tekintetében számos, a hatályos büntetőjogunkat illetően releváns tényezőt részleteiben is elemzés alá vonunk, a házasság büntetőjogi védelmének megnyilvánulásairól értekező címet, az azzal azonos elnevezésű, korábbi címekhez képest nem bontottuk meg, valamint annak tárgya némileg rövidebb terjedelemben és más súlypontokkal került kifejtésre. A cím záró pontjaiként, tekintettel arra, hogy jelen helyen tárgyaljuk a kettős házasság törvényi tényállását illetően azon módosításokat, amelyek az azonos nemű párok kapcsolataira vonatkozó büntetőjogi védelmet érintik, a deliktumot megelőzően vonjuk rövidebb elemzés alá a zaklatásnak a már az 1978. évi Btk.-ba beiktatott törvényi tényállását is, amely a hivatkozott kérdést illetően szintén relevanciával bír.

II.2. KÜLÖNÖS RÉSZ

Az értekezés *Különös Részének* szerkezeti bemutatására rátérve, mindenekelőtt megállapíthatjuk – ahogyan azt már több ponton is érintettük –, hogy e tekintetben két törvényi tényállást vonunk vizsgálatunk alá, azokat két konkrétabb, kiemelt vezérlő gondolat köré fonva, amelyek a két külön fejezet címeiben, valamint felütéseiben is tükröződnek.

⁴⁰ 1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről. (A továbbiakban: 1961. évi Btk.)

⁴¹ 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről. (A továbbiakban: korábbi Btk.)

II.2.1. Kapcsolati erőszak – avagy egy „láthatóvá vált” törvényi tényállás dilemmái

„A dolgok nem kívül kezdődnek, hanem belül, és nem alul, hanem felül, és nem a láthatóban, hanem a láthatatlanban.”⁴²

Hamvas Béla

A *kapcsolati erőszak* törvényi tényállását feltáró egységünket, Hamvas Béla író gondolatai mentén, a „láthatóvá válás” határozza meg.⁴³ Jelen fejezetünkben a hatálybalépésének tizedik „évfordulóját” üllő deliktum⁴⁴ elemzése során felvillanó dogmatikai kérdések felvázolására törekszünk, mindezt statisztikai adatok, valamint a Debreceni Törvényszék illetékességi területéhez tartozó járásbíróságok kapcsolati erőszakra vonatkozó ítélezési gyakorlatának feldolgozásával téve színesebbé. A vizsgálat választott vonalai és lehetőségei vonatkozásában ki kell emelnünk, hogy kifejezetten a kapcsolati erőszak törvényi tényállását illetően, a közelmúltban kiterjedt kutatásokkal vethetünk számot. A törvényi tényállás elméleti és gyakorlati aspektusait Garai Renáta az Országos Kriminológiai Intézet (OKRI) keretében készített kutatási jelentések, megvédett doktori értekezés,⁴⁵ valamint számos, további tanulmány keretében is behatóan elemezte, folyamatosan új területeket hódítva meg kutatásaiban. Mindezen eredmények, amellet, hogy kiváló alapot jelentenek a kapcsolati erőszak különböző aspektusainak vizsgálatát illetően, egyben, annak irányainak kijelölésekor, meg is szabták bizonyos határait. Ennek megfelelően törekszünk az ilyen módon már rendelkezésre álló megállapításokra építve, egyben a kevésbé érintett vonulatokra koncentrálni haladni a feldolgozásban. A törvényi tényállást alapvetően a kritikai szemlélet által meghatározottan, dogmatikai *módszer* alkalmazásával vonjuk vizsgálat alá. Nagyban támaszkodunk továbbá a rendelkezésünkre bocsátott kutatási jelentések tapasztalatainak, elérhető statisztikai adatoknak az elemzésére, valamint a lefolytatott empirikus kutatás eredményeire. Utóbbi a Btk. hatálybalépésétől kezdődően, 2023. január 31. napjáig valamennyi folyamatban volt, a kapcsolati erőszak bűncselekménye miatt indult büntetőügy ügyiratainak elemzését jelenti a Debreceni Törvényszék illetékességi területéhez kötődően.

A tárgyalást a vizsgált törvényi tényállás *kereteinek felvázolásával* nyitjuk, kiterve a deliktum „életre hívását” is megalapozó *családon belüli erőszak*, mint jelenség kapcsán megfogalmazott *alapvetésekre*, valamint ezzel összefüggésben a *kapcsolati erőszak* megalkotása körüli kérdésekre. Ezen címben tartjuk indokoltnak a *speciális passzív alanyi*, illetve az ehhez igazodó *alanyi kör* elemzését is, nem hangsúlyozható elegendő alkalommal ugyanis, hogy a speciális passzív alany tényállási eleme az, amely a leginkább determinálta a vizsgált bűncselekmény megalkotásához vezető utat. Ennek kapcsán törekszünk a korcsoportok és nemek szerinti megoszlás ismertetésével a passzív alanyi és alanyi kör statisztikai alakulásának lefestésére, amely mellett kiemelt jelentőséggel bírnak a hivatkozott aktakutatás, valamint az OKRI vonatkozó jelentéseinek eredményei is (I. cím).

Második címünket a *kapcsolati erőszak törvényi tényállásának elemzését illetően előálló útmutatók és adalékok* ismertetése képzí, mely során törekszünk a hatályosságának tizedik

⁴² HAMVAS Béla: *A láthatatlan történet/ Sziget*, Medio, Budapest, 2006. 1.

⁴³ Vö. a deliktum kezdeti éveiből származó megállapításokkal: „...ez a bűncselekmény többnyire láthatatlan, mintha nem is létezne.” GARAI Renáta: *A kapcsolati erőszak dilemmái. Tények és tévhitek a gyakorlatban*, In: VÓKÓ György (szerk.): *Kriminológiai Tanulmányok 54.*, Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2017. 186.

⁴⁴ Tekintettel arra, hogy a kapcsolati erőszak törvényi tényállása végeredményben a Btk.-val egyetemben, 2013. július 1. napján lépett hatályba, ennél fogva, jelen értekezés lezárásának évében annak tizedik „évfordulóját” ünnepeljük.

⁴⁵ GARAI Renáta: *A kapcsolati erőszak „szövődményei” – egy novum hatása és joggyakorlata*, PhD értekezés, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2021.

évébe ért bűncselekmény kapcsán összegyűlt *jogirodalmi* tapasztalatok, álláspontok rendszerbe foglalására és a deliktum *joggyakorlati* alakulásának felvázolására is, alapvetően a törvényi tényállás nóvumát jelentő, a családon belüli erőszak kriminológiai fogalmából beemelt megnyilvánulásokat büntetendővé nyilvánító fordulatok elemzésére koncentrálva. A törvényi tényállás fordulatainak elemzése mellett külön pontot képez a rendszeres elkövetés követelményének vizsgálata is, mely kapcsán a kritérium tartalmának fogalmi meghatározását követően kitérünk a kapcsolati erőszak tekintetében történő elemzésére is. Feldolgozásunkat a rendszerességnek a deliktum tekintetében kialakult jogalkalmazási gyakorlatát illető vizsgálat mindeddig felderítetlen területére merészkedéssel zárjuk, amelyben a korábbi alpontokban a fogalom irányadó értelmezéséről kialakított, elméleti alapú rendszerezésnek és elképzeléseknek a gyakorlati esetek adnak súlyt tartalmukkal (II. cím). Fejezetünket a kapcsolati erőszak deliktuma fő üzenetének, valamint fejlődési ívének *rövid összefoglalásával* zárjuk, a felütésében felhívott gondolatokra reflektálva (III. cím).

II.2.2. „Különös kapcsolatok” nyomában – a családi kapcsolatok létesítésével visszaélés törvényi tényállásának értékelése az érdekkapcsolatok elleni küzdelemben

„Az emberek nem követnek el bűnöket ok nélkül. A violák violamagból támadnak, a káposzták káposztamagból, a kolompérok kolompérből nőnek, a bűnök is bűnből nőnek.”⁴⁶

Mikszáth Kálmán

A *családi kapcsolatok létesítésével visszaélés* törvényi tényállását vizsgálat alá vonó fejezet, Mikszáth Kálmán gondolatai mentén, leginkább annak „különös”, komplex jellegével ragadható meg. Miközben az elemzett deliktum nem egészen *Mikszáth-i értelemben* véve takar „különös kapcsolatokat”, vizsgálatunkra mégis alkalmazandó a műből felhívott idézetben tükröződő, komplexitásra törekvő szemléletmód, valamint a mögöttes elemek kutatásának igénye – amelyek, fejezetünk záró gondolataihoz érve, már egy kerek(ebb) kép lefestéséhez segítenek hozzá bennünket a bűncselekmény mögött rejlő érdekkapcsolatok jelenségét illetően. *Módszertanát* tekintve jelen fejezetünket leginkább a választott törvényi tényállás kritikai szempontú, dogmatikai módszerrel történő elemzése hatja át, amelyet a jogösszehasonlítás és az érdekkapcsolatok jelenségét illető európai uniós vonulat kiterjedt felvázolására törekvés egészít ki, az elméleti szempontokat mindvégig a joggyakorlatból, illetve a gyakorlatban érvényesülő eljárásokból beemelt elemekkel téve teljesebbé, színesebbé, kiemelve ezen körben az egész országra kiterjedően végzett empirikus kutatás tapasztalatainak, valamint a statisztikai elemzések eredményeinek a feldolgozását.

Előjáróban fontos kiemelnünk, miszerint a házasság és a migráció kapcsolódására térben és időben már a történelem egészen korai szakaszától kezdve rendelkezésre állnak bizonyítékok,⁴⁷ ugyanakkor azzal, hogy a házasságot, illetve – jelenkorunk felé haladva – további családi kapcsolatok létrehozását tartózkodási jog megszerzésére használják fel, csak a történelmi léptekkel mért közelmúltban kellett számolnunk. Az Európai Unió tartózkodási szabályainak kontextusában értelmezve az ilyen jellegű kapcsolatok a szabad mozgás és tartózkodás jogával való közvetlen visszaélésnek minősülnek, a XXI. század egyik legmarkánsabban jelentkező globalizációs tényezőjének, a *migrációnak a fokozódásával* pedig a kapcsolódó küzdelem is felélénkülni látszik. A releváns európai uniós instrumentumokat vizsgálva végeredményben egy határozottan *konstruktív fellépés iránti igény* rajzolódik ki, az érdekkapcsolatok különböző

⁴⁶ MIKSZÁTH Kálmán: *Különös házasság*, Osiris, Budapest, 2008. 2. rész, 1. fejezet.

⁴⁷ BRETTELL, Caroline B.: *Marriage and Migration*, Annual Review of Anthropology, No. 1/2017. 81.

bűncselekményekkel történő kapcsolódása pedig *új színeket hoz* az egzakt módon meg nem határozható mértékű jelenség vizsgálatába (I. cím).

Az érdekkapcsolatokat a hazai jogban elsőként kriminalizáló családi kapcsolatok létesítésével visszaélés törvényi tényállásához fűzött indokolásból kitűnik, hogy az egyedül a magyar állampolgárok, továbbá a harmadik országbeli személyek vonatkozó magatartásaiban hordozott veszélyeket, egyúttal Magyarország és az Európai Unió *irreguláris migráció általi fenyegetettségének növekedését* emeli ki a büntetendővé nyilvánítás melletti érvként. Ez az irányvonal a vonatkozó szakirodalomban is dominál, holott nem hagyható figyelmen kívül, hogy az érdekházasságok, valamint a deliktumban megjelenő, további érdekkapcsolatok nyilvánvalóan ellentmondanak az Alaptörvényben foglalt, a *házasság és a család védelmét képviselő értékrendnek* is, miközben a törvényi tényállás kapcsán olyan szakirodalmi álláspont is megjelenik, miszerint az büntetőjogi értelemben *nem is veszélyes a társadalomra*. Mindezen megfontolások – tekintettel arra is, hogy az utóbbi értelmezés szerint egyenesen egy jogi tárgy nélküli bűncselekményről van szó – érthetően irányítják a figyelmet a családi kapcsolatok létesítésével visszaélés *jogi tárgyára*. A jogi tárgy által kijelölt ösvényén haladva a jelen cím mindenekelőtt a vizsgált törvényi tényállás által felvetett egyes kérdéseknek részben más jogágak vizeire kalauzoló vizsgálatára vállalkozik, új megközelítésből törekedve arra, hogy bővítse a vizsgált deliktumról a szakirodalomban formálódó képet. Ezt követi az *elkövetési magatartás* fordulatainak értelmezése, az *elkövetői alakzatok* vizsgálata, a bűncselekmény *célzatainak* elemzése, és az *elhatárolási, halmazati kérdések* feltárása. Mindeközben, aktakutatásunk tapasztalataira támaszkodva, mindvégig lehetőségünk nyílik a törvényi tényállás szövegezése mögötti „valóságba” bepillantani, amely színesíti az egyes dogmatikai kérdéseken való gondolkodást, egyben árnyalva a deliktum megalkotásának indokoltságát, sőt, egyáltalán a szabályozás bizonyos pontjait illetően jelentkező érveinket (II. cím). Fejezetünket, *Mikszáth Kálmán* felütésként kiemelt gondolatai mentén, a komplex jelenségre való reakció eszközei megválasztásának fontosságát nyomatékosító megállapításokkal zárjuk (III. cím).

II.3. ZÁRÓ RÉSZ

Végezetül, értekezésünk *Záró Részében* kitérünk arra, hogyan értelmezhető *Vámbéry Rusztem* gondolatai több mint száz év, illetve a kutatásunk tapasztalatai „távlatából” és hogyan vezetnek át egyben a jelenkorunk kihívásainak mezejére. Ezen terepre érve, az egyes, Különös Részi fejezetek kapcsán nyert tapasztalatainkat kiemelve értékeljük a kapcsolati erőszaknak a családon belüli erőszak, a családi kapcsolatok létesítésével visszaélésnek pedig az érdekkapcsolatok jelensége viszonylatában betöltött szerepét, ennek megfelelően nem az adott fejezetek teljeskörű összefoglalására, sokkal inkább az azokból kirajzolódó kép tisztázására, következtetések megfogalmazására törekszünk. A *kapcsolati erőszak* tekintetében, a felvillantott dilemmák jellegét és azoknak az alakulását, illetve az azokat illető kezelési lehetőségeket figyelembe véve, a statisztikai adatokat és a deliktumnak a vizsgált jelenség kapcsán betöltött szerepét is szem előtt tartva, a deliktumról formálódó képet egy *ígéretes kezdetként* értékeljük. Ezzel szemben, a *családi kapcsolatok létesítésével visszaélést* tekintve, egy jóval komplikáltabb helyzettel szembesülünk, melyben a törvényi tényállást illető problémák a joggyakorlatban a deliktum megalkotásának alappal feltételezhető céljától eltérő helyzeteket eredményeznek, amelyet a jogalkalmazók – egy ilyen módon determináltan szétartó gyakorlat keretében – igyekeznek „korrigálni”, mindezek folytán pedig ezen értékelésünket az *érdekkapcsolatok kezelését illetően* a büntetőjogon innen, illetve azon túl elhelyezhető, különböző *lehetőségeknek a számbavétele* jellemzi leginkább.

III. A DOKTORI ÉRTEKEZÉS ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEI

III.1. A HÁZASSÁG BÜNTETŐJOGI VÉDELMÉNEK RÉGI-ÚJ KÉRDÉSEI

A tézisfüzet témaindító felvetéseinek felütéseként felhívott gondolatra is reflektálva, jogosan merül fel a kérdés: mégis mit véd a büntetőjog a házasság tekintetében? *Vámbéry* ugyanis – a hivatkozott gondolatrészlet szerzőjeként – a mellett foglal állást, hogy a büntetőjog a szerelem helyett a *házasság erkölcsét* teszi meg védelmének tárgyaként,⁴⁸ ezzel pedig egyben meg is vonja a büntetőjognak a házasság védelmében megnyilvánuló küldetésének végső határát. Elképzelése szerint kellő erkölcsi érettségi fokon⁴⁹ ugyanis a *társadalom* közfelfogása – mint a büntetőtörvénynél hatályosabb tényező – el fogja ítélni azt, aki a házasság erkölcsiségét nem tiszteli, az *egyénnek* pedig a társadalom rendjét veszélyeztető vágyak felett lesz teljesebb mértékben megnyilvánuló önkorlátozó ereje, ekkor pedig a büntetőjog befejezheti működését. A fejlettebb viszonyokkal kecsegtető jövő iránti, szenvedélyes bizalom – mely *Vámbéry* korának egyébként is sajátja – azonban mégsem teszi lehetővé, hogy a felvázolt védelmet igazán elhatároljuk a szerelem regényes tárgyától, sőt, mi több, az éppen *Vámbéry* gondolatvilágában, a házasság esszenciális elemének mutatkozik és majdhogy ellentétet képez az alcímben közölt gondolattal: a „*szerelem szentségét*” önmagában olyan erőként festi le, mely a házasságot egyedüli többletként megkülönbözteti az egyéb szerződésektől, és amelyet még a forma szentsége sem pótolhat, továbbá a büntetőjognak a házasságot körülvevő védelmi erődrendszerből való, fentebb megpendített kivonulása is akkor történhet meg, „*midőn a szerelem a házasság, a házasság pedig a szerelem szükségképpen feltétele lesz...*”⁵⁰

*Vámbéry*nek a jelen értekezés kiindulópontjául választott korát meghaladva, a XX. századnak a jelenkorunkhoz egyre közelebb eső évtizedeiben, mi több, egyenesen a XXI. századba érve sem mondhatjuk azonban, hogy a vágyott és felvázolt erkölcsi fölényvel, valamint a szerelem teljességével szembesülnénk, mely idilli állapotban a büntetőjog – illetve a választott tárgykörnek a kutatására vállalkozó – a jogtörténeti zivatarokat követően, megkönnyebbülten vonulhatna ki a házasságot illető védelem köréből... Amellett ugyanis, hogy a házasságnak a megragadása korunkban sem lett könnyebb feladat – mi több, az átfogó fogalom megalkotásának lehetetlen voltát még a „*hazai közegben*” mozgó polgári jog is elismerte,⁵¹ az alapvetően a társadalmunk fejlődésében gyökerező változások folytán azt mondhatjuk, hogy a *házasság büntetőjogi védelme vizsgálatának lehetőségei, átalakulásukban sem csappantak meg.*

A változást indukáló, egymással összefüggő tényezők sorából kiemelhetjük a *házastársak viszonyának* átalakulását, akik immár a szó széles értelmében véve egyenjogúak, a nemi önrendelkezésüket a házasság kötelékén belül is őrzik, ilyen módon a büntetőjog szemszögéből is, egyaránt válhatnak az egyes, releváns bűncselekmények elkövetőivé és sértettjeivé egyaránt. A büntetőjog ráadásul egyre inkább átpozicionálja magát az erkölcsi viszonyokkal leginkább érzékeny érintkezéseiben, így lemond a házasság erkölcsi tartalmának meghatározásáról is, a bekövetkező változásoknak a lekötésére szorítkozva. Ezen változások körében pedig kardinális jelentőséggel bír, hogy a partnerkapcsolatok megjelenésével és térhódításával a büntetőjogi védelem is a relativizálódás útjára lép, az ugyanis immár nem korlátozódik a

⁴⁸ VÁMBÉRY (1901a): *i. m.* 333.; VÁMBÉRY (1901b): *i. m.* 471.

⁴⁹ VÁMBÉRY (1901a): *i. m.* 329.

⁵⁰ VÁMBÉRY Rusztem: *A házasság, mint egérfogó*, Századunk. Társadalomtudományi Szemle, 1928. évi 3. kötet, 636.

⁵¹ SZEIBERT Orsolya: *A családjogi harmonizáció kérdései és lehetőségei Európában: a házasság, házasságon kívüli partnerkapcsolatok, szülői státusz, közös szülői felelősség és kapcsolattartás területein*, HVG-ORAC, Budapest, 2014. 33.

formálisan egyházi, majd történeti alakulásában kötelezően állami hivatalnok előtt kötött, fejlődésében számtalan tényező által meghatározott vonalon mozgó házasságra.

Mindennek megfelelően a házasságot illetően a büntetőjogi védelemnek az átalakulásával vegyes visszavonulását nyugtázva, kijelenthetjük, hogy az mégsem ér nyugvópontjára; mi több, olyan új színváltozásaiban vizsgálhatjuk, mint amilyenek a kapcsolati erőszak, valamint a családi kapcsolatok létesítésével visszaélés törvényi tényállásai, melyeket illetően a következőkben számot vetünk arról, hogy a kifejtésüket illető fejezeteik felütéseiben is előrevetített, fő kihívásaikra milyen válaszokat tudtak nyújtani a lefolytatott kutatásaink tapasztalatai mentén.

III.2. ÍGÉRETES KEZDET A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK ELLENI KÜZDELEMBEN – A KAPCSOLATI ERŐSZAK TÖRVÉNYI TÉNYÁLLÁSA TÉRNYERÉSÉNEK LENYOMATAI ÉS FELVETETT KÉRDÉSEI

A *kapcsolati erőszak* tekintetében, összegzésképp megállapítható, hogy az annak *alacsony regisztráltsága* mellett ható, *számtalan tényező*, tagadhatatlan. Ezen körben kiemelésre érdemesnek tartjuk, hogy a deliktumnak a *Btk. 212/A. § (1) bekezdésében* megfogalmazott – kevéssé kutatott voltuk okán, a fentebb említettek szerint, az értekezésben kiemelten vizsgált – cselekmények elemzése folytán nyilvánvalóvá vált, hogy a családon belüli erőszak kriminológiai jelenségének a büntető anyagi jog „nyelvezetére” történő lefordítása nem értékelhető sikeresnek, a lelki abúzust, valamint a gazdasági ellehetetlenítést kriminalizáló fordulatok pedig nemcsak a jogirodalom szintjén hagynak maguk után nyitott szakmai kérdéseket, ezek rendezésével ugyanis a joggyakorlatban sem számolhatunk. Az elvéve megjelenő esetekben a hivatkozott fordulatok ugyanis csupán további minősítésbeli kérdéseket vetnek fel, gondolunk itt a legalább csekély számú gyakorlati megnyilvánulást mutató lelki abúzusra, amely viszont azon esetekben is megállapítást nyer, melyekben a tettelegességgel való összefonódása, sőt, utóbbi dominanciája nyilvánvalóan kitér a történeti tényállásból, ilyen módon a családon belüli erőszakra jellemző, láncolatos megnyilvánulás első szeménél húzva meg a minősítés határát.

A *Btk. 212/A. § (2) bekezdésében* foglalt, „jól ismert” fordulatok kapcsán hasonló kihívásokkal nem kell számot vetnünk, miközben a testi sértés különböző alakzatainak egyértelműen uralkodó jellege arra enged következtetni, hogy az egyébként is speciális bizonyítást igénylő, kapcsolati erőszakkal összefüggő ügyek⁵² tekintetében az eljáró hatóságoknak nagy segítséget jelenthet, ha azok esetében legalább a bevett és stabil fogalmakkal, valamint eszközökkel dolgozhatnak. Megnyugtató ugyanakkor, hogy a felhívott bekezdés tekintetében előálló halmazati kérdések kapcsán a joggyakorlat idővel válaszokat ad a kétséges pontokra, gondolunk itt például a kiskorú veszélyeztetése deliktumát illetően körvonalázódott, különböző minősítéseket megalapozó megállapításokra.

A kiemelt tényezők sorából nem maradhat el a vizsgált deliktum sui generis jellegének egyik esszenciájaként aposztrofálható, mindemellett pedig a legélénkebb vitát generáló tényállási elemének, a *rendszerességnek* az említése, amely kapcsán, a jogirodalmi álláspontok beható feldolgozását a joggyakorlati megnyilvánulásainak mindeddig felderítetlen terepén gyűjtött tapasztalatokkal egybevetve, meg kell állapítanunk, hogy a rendszerességnek a kapcsolati erőszak tekintetében történő, egyfajta elfogadott és a minél szélesebb körben történő

⁵² BÉRCES Viktor – DOMOKOS Andrea: *A családon belüli erőszak szankcionálásának büntetőjogi lehetőségeiről*, Jogelméleti Szemle, 2017. évi 3. szám, 82.

alkalmazhatósága irányába tartó interpretálása megkezdődött, amely egyben a tényállási elem kereteinek a viszonylagos szétfeszítésével, különböző értelmezési sajátosságokkal is jár.

Mindezen, különböző bizonytalanságok a törvényi tényállás jellegéből fakadó, természetszerű látenciával kiegészülve határozottan a deliktum kiüresítését vonhatnák maguk után, miközben a kapcsolati erőszak bűncselekmény regisztrált számának alakulása 2013. júliusi hatálybalépésétől kezdve folyamatosan növekszik és a legfrissebb, 2022. évi feldolgozottságot szemlélve a tendencia töretlen, mi több, egyre markánsabb növekedést mutat: míg 2015-ben még 324 esetet, addig 2017-ben már 396-ot, 2020-ban 650-et, 2022-ben pedig már az elsőként említett adatunk több mint kétszeresét, 761 esetet regisztrálva.⁵³ Mindennek pedig különös hangsúlyt ad azon tény, hogy a regisztrált bűncselekmények száma az új büntetőködex hatálybalépésétől kezdve, határozott csökkenésnek indult, a 2015-ben regisztrált 280 113 deliktumhoz képest, a 2022-es adatok szerint összesen 167 774 bűncselekmény került regisztrálásra országosan.⁵⁴

Mindeközben nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a kapcsolati erőszak deliktumának létezése a családon belüli erőszak jelenségét illetően csak egy, és a gyakorlatban nem is kifejezetten a sértettek által könnyen elérhető lehetőségként jelentkezik. Ahhoz, hogy a jelenlegi kép minél előnyösebben változzon, és a sértettek időben, valamint bizalommal fordulhassanak a hatóságokhoz, *Frech Ágnes* gondolatai mentén mindenekelőtt egy sokkal erőteljesebb felvilágosító munkára, az állami áldozatsegítés lehetőségének megismertetésére, a gyermekvédelmi jelzőrendszerek hatékony működésére és nem utolsósorban az ilyen ügyekben eljáró szakemberek sokoldalú, korszerű képzésére volna szükség.⁵⁵ Ezzel együtt kiemelkedő jelentőséggel bírnak a családon belüli erőszak iránti *közösségi tolerancia csökkentésére* hivatott, különböző formájú *megmozdulások*, mint a bántalmazás – sajnálatos módon – „hétköznapiaként” is aposztrofálható formáit megjelenítő kisfilmek, az országos kampányok sorozata, a kifejezetten a kapcsolati erőszak áldozataiért létrejött *titkos menedékházak és krízisközpontok* az Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálat (OKIT) által megszervezett, szakértőkkel támogatott eljárásrendben működve, a kapcsolati erőszak elleni küzdelem, valamint a családok magasabb szintű védelmének megvalósítása jegyében megalkotott *törvényjavaslatok és intézkedés-csomagok*, mely, a teljesség igényét nélkülöző felsorolásunkból nem maradhat el a kiemelése a hazai kutatásoknak és nemzetközi elvárásoknak megfelelően a *hatályos Be.-t*⁵⁶ illetően, annak a bűncselekmények sértetteinek fokozott védelmére, jogaik érvényesítésére fókuszáló *szellemisége* sem.

Feldolgozásunk végére érve, leszögezhetjük, hogy a vizsgált deliktum számos dogmatikai, elhatárolási kérdést és értelmezési nehézséget vet fel, az eltelt tíz évben pedig még nem tár(hat)tuk fel valamennyi problémát. A joggyakorlatra kiterjedő – és különösen az aktakutatásban megnyilvánuló – kutatási tapasztalatok azonban rámutattak arra is, hogy a *családon belüli erőszak hathatós kezelése* tekintetében nemcsak a törvényalkotás és a büntetőpolitika szintjén,⁵⁷ hanem az eljáró hatóságok részéről is *erőteljes igény* mutatkozik, amelyet további nyomatékkal lát el a deliktum növekvő statisztikai jelenléte.

⁵³ Az Egységes Nyomozó Hatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika Belügyminisztérium által működtetett adatfeldolgozó rendszere adatai alapján. Regisztrált bűncselekmények száma az elkövetés helye szerint (2013.01.01–2018.06.30.); Regisztrált bűncselekmények száma az elkövetés helye szerint 2018. II. félévtől. (A továbbiakban: ENYÜBS.)

⁵⁴ Ua.

⁵⁵ HORNYIK Zsuzsanna: *A kapcsolati erőszak törvényi szabályozása és annak érvényesülése. Interjú dr. Frech Ágnes bírónővel*, Belügyi Szemle.hu, <https://belugyiszemle.hu/hu/node/578> (Letöltés dátuma: 2022. február 25.)

⁵⁶ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról.

⁵⁷ BÉRCES – DOMOKOS (2017): *i. m.* 85.

Ezen megállapítások azonban arra is rávezetnek bennünket, hogy a kapcsolati erőszak körüli *problémák megoldásának valódi súlya* van. A családon belüli erőszak elleni harc érzékeny területén megalkotott deliktum effektív eszközként kell hogy szolgáljon az arra rászorulóknak számára, hogy küldetését beteljesíthesse és a bűncselekményért harcba szállók álmait „látható” valósággá válthassa, amely a joggyakorlat elemző fejlesztésében, valamint az ilyen módon is előálló, a jelenségre és a deliktumra vonatkozó speciális tudásnak az eljáró hatóságok felé történő hozzáférhetővé tételében, mi több, a témát illetően, a fentieknek megfelelően, a társadalom tágabb értelemben vett tagjainak „képzésében”, a tudatosságuk növelésében gyökerezhet. A kapcsolati erőszak mindezen fejleményeire tehát bizakodva tekinthetjük egy, a családon belüli erőszakkal szembeni eszköz ígéretes kezdeteként.

III.3. „A BÜNTETŐHATALOMBAN REJLŐ LEHETŐSÉGEK NEM KORLÁTLANOK...”⁵⁸ – AZ ÉRDEKKAPCSOLATOK KEZELÉSÉNEK ALTERNATÍVÁI

Vizsgált tényállásunkat tágabb perspektívába helyezve, leszögezhetjük, hogy az irreguláris migrációhoz kapcsolódó *büntetőjogi szabályok* megalkotásában rejülő legfontosabb kihívást az jelenti, hogy egy állam *milyen mértékben* hívja megoldásként a büntető anyagi jogi és eljárásjogi eszközöket, intézményeket a jogellenes cselekmények szankcionálására. A jogrendszer egészének „szankciós záróköveként”⁵⁹ a büntetőjogi eszköztár bevetése egyedül azokban az esetekben indokolt, amikor a jogsértő állapot megszüntetésére vagy megelőzésére más jogi eszközök már nem tűnnek elégségesnek, óvakodnunk kell tehát attól, hogy ezzel szembemenvén a büntetőjog „alapkővé” degradálódjon.⁶⁰ Ezzel összefüggésben, az ultima ratio elvének érvényesítése kapcsán *Tóth Mihály* kiemeli azt is, hogy a Btk. igazgatási jellegű normákkal való túlszűfölgése kifejezetten veszélyes, ilyen módon ugyanis a büntetőjog hatékonysága szükségszerűen csorbul és ott is elveszti a tekintélyét, ahol erre pedig feltétlenül szükség volna.⁶¹

Esetünkben, a vizsgált jelenség elemeit körüljárva, kifejezetten kétséges, hogy az *alapvetően idegenrendészeti természetű problémákat* a büntetőjog eszközeivel kellene, avagy lehetne megoldani, mivel, bár a bizonyításnál alkalmazható skála ilyen módon szélesedik és természetesen jelentősebb operatív eszközök állnak rendelkezésre, az idegenrendészet tekintetében egyébként „mindennapos” nehézségek leküzdése a *büntető eljárásban sem könnyebb* feladat. Ezen megállapítást aláhúzza az a tény is, miszerint a megfogalmazott törvényi tényállás *jelen formájában kevésbé alkalmas arra, hogy funkcióját betöltse*, a jogalkotó ugyanis elsősorban a tartózkodási jogosultságot igazoló okmány kiadásához kapcsolódó visszaélések egy bizonyos körét kívánta büntetni rendelni, ugyanakkor – mint az a tényállási elemek feldolgozása kapcsán is kitűnik – a deliktum megalkotásának eredeti céljától eltérően, az egy sérülékeny, a jogi következményekkel számot nem vető csoportnak, a jelenség bizonyos értelemben vett „célpontjai”-nak tettesként való felelősségre vonását alapozza meg. Ennek folytán pedig még büntetőjogi joghátránnyal is fenyegetjük azon, jellemzően kiszolgáltatott helyzetben lévő, kizsákmányolt személyeket, akiknek a bonyolult ügyletek lebonyolítása

⁵⁸ Idézi *Király Tibor* gondolatait: *TÓTH Mihály: A menekültkérdés kriminalizálása*, Élet és Irodalom, 2015. évi 38. szám, 3.

⁵⁹ Az azóta klasszikussá vált kifejezés *Szabó András*tól származik, aki a halálbüntetés eltörléséről szóló 23/1990. (X. 31.) AB határozathoz fűzött különvéleményében fogalmazott így.

⁶⁰ *TÓTH Mihály: Magyarország negyedik Büntető Törvénykönyve*, Jogtudományi Közlöny, 2014. évi 10. szám, 451.

⁶¹ *TÓTH Mihály: Remények és aggodalmak negyedik Büntető Törvénykönyvünk bölcsőjénél*, Állam- és Jogtudomány, 2011. évi 4. szám, 440.

csekély – számukra adott esetben mégis többnyire a túlélést jelentő – összegért is csábítónak bizonyul.

A tettesek által tanúsított cselekmény társadalomra veszélyessége, az elért hasznuk nagyságrendje és jogi útvesztőkbe gabalyodásuk veszélye, a törvényi tényállás dogmatikai tulajdonságai – gondolunk itt például a kettős célzathoz eredő következményekre, azon belül is pedig kifejezetten az anyagi haszonszerzés vizsgálatára és az ebből eredő, a deliktum dilemmáinak a joggyakorlatban történő orvoslására törekvő, széttartó ítélkezési gyakorlatra, vagy az elkövetési magatartás fordulatainak az értékelésére – mind arra mutatnak tehát, hogy a tárgyban *nem feltétlenül indokolt* egy bűncselekmény megalkotása, vagy legalábbis, az jelen formájában, felépítését és elemeit illetően is erőteljes átalakítást igényelne. Mi több, annak rövid volta, a minősített esetek hiánya pedig arra is engednek következtetni, hogy adott esetben – a büntetőjogi jogkövetkezmények melletti elköteleződés talaján állva is – elegendőnek tűnt volna az adott cselekményeket esetleg a vizsgált deliktumhoz egyébként is több tekintetben hasonló, *jogellenes tartózkodás elősegítésének* (Btk. 354. §) újabb bekezdésével pönalizálni, ennél fogva *elhelyezési, normaszöveg-szerkesztési* szempontból sem tartjuk feltétlenül szükségesnek egy *önálló* törvényi tényállás megalkotását. A büntetni rendelt problémakört vizsgálva azonban alappal feltételezhető, hogy nem egy törvényi tényállás visszatartó ereje bírna e téren kellő jelentőséggel, hanem adott esetben például egy *szabálysértési jogkövetkezmény*, amennyiben az kellő felderítő erővel párosulhatna és az eljáró hatóság lehetőségeit bővítve, növelnék a cselekmények bizonyíthatóvá tételét, amely az aktakutatás tapasztalatai által is megerősítve, elemi jelentőségű volna az ügyek jellegéből adódóan.

Mindezt pedig alátámasztja azon megállapítás is, miszerint a deliktum kapcsán, az értekezésben részleteiben kifejtetteknek megfelelően, *hatályosságának tizedik évében sem számolhatunk annak különösebb megelevenedésével*, ilyen módon azoknak, akik a családi kapcsolatok létesítésével visszaélés törvényi tényállásának a megalkotásakor a büntetőjogi szankcionálhatóságtól remélték azt a hatékony visszatartó erőt, mely a feleket elrettenti az érdekkapcsolatok létesítésétől, csalatkozniuk kellett. Ezzel kapcsolatban szükségesnek tartjuk megjegyezni, hogy természetesen fals eredményre és túlzó következtetésekre vezetne, amennyiben csupán az adott deliktum halovány statisztikai jelenlétének sorsdöntő – illetve egyenesen, annak sorsát eldöntő – jelentőséget tulajdonítanánk. A képet azonban árnyalják az elvégzett aktakutatás eredményei, amelyek mentén megállapítható, hogy a mindeddig regisztrált, nyolcvanöt családi kapcsolatok létesítésével visszaélés bűncselekmény⁶² „mögött” valójában öt – igaz, eltérő kiterjedésű – ügy szerepel, továbbá a törvényi tényállás, a „menyasszonyok”-nak tettesként az ügyek központi szereplőivé tételével, valamint, az anyagi haszonszerzés célzata által determináltan, a „férjek” felelősségre vonásának ellehetetlenítésével, az érdekkapcsolatok igencsak kiterjedt és új színekkel gyarapodó jelensége tekintetében sem rendelkezik, legalábbis a tényállás elemeket értékelve, hathatósan nevezhető „válasszal.” Mindemellett azonban kiemelésre érdemes, hogy a bűncselekmény kisebb tárgyi súlya mellett is, kiváltképp alapos, nagy erővel folytatott *munkával* találkozhattunk az aktakutatás mentén, amelyet többek között a Nemzetközi Bűnügyi Rendőrség Szervezetével (International Criminal Police Organisation, Interpol), valamint külföldi államok Nagykövetségeivel folytatott kommunikáció, speciális tudást igénylő nyomozások is színesítettek.

A szabályozás tárgyalásának zárásaként megemlíjtjük, hogy a jelenség hathatós kezelése tekintetében célszerűnek tartanánk egyébiránt az érdekkapcsolatok létrejöttében „közreműködő,” eljáró hatóságok, főként a házasságkötések ügyében eljáró hivatalnokok

⁶² ENyÜBS.

figyelmének felhívásával és tudatosságuk növelésével a probléma már egészen korai fázisában is felvenni a küzdelmet. Ez az az ún. „romboló stratégia”, amelynek alkalmazására például Litvánia tekintetében az Európai Unió Büntető Igazságügyi Együttműködési Ügynökségével (European Union Agency for Criminal Justice Cooperation, Eurojust) és számos tagállammal egyetértésben került sor, és amely meg is hozta a kívánt eredményt.⁶³ Azonban hasonló, célravezető eljárásról említhetjük például az anyakönyvi hatóságok konkrét *szignalizációs* szerepét és jogkörét az illetékes hatóságok felé, amely az Egyesült Királyságban vagy Ausztriában is működik, összekötve a szükséges idegenrendészeti, közigazgatási és büntetőjogi szankciók alkalmazásával.⁶⁴ Utóbbi megoldás azért bírna hazánk esetében különös jelentőséggel, mivel, ahogyan arra korábban már utaltunk, az érdekházasságok tekintetében különös problémát jelent az is, hogy sem az anyakönyvvezető, sem más sem vizsgálja kötelező jelleggel, hogy az előtte megjelenő személyeket milyen szándék vezérli a házasságkötés során, ahogyan pedig már többször is kiemeltük, polgári jogi szempontból az érdekházasság nem jelent olyan okot, amely érintené a házasság fennállását – vagy akár érvényességét.⁶⁵

Meglátásunk szerint kiemelkedően fontos volna az említett *tettesi kör* tekintetében a *figyelemfelhívás* is, a tipikus „célpontok” figyelmeztetése a jog által is értékelt, valamint azon túlmutató veszélyekre. Az információhiánnyal ráadásul nem csak az ismertetett büntetőügyek elkövetői tekintetében számolhatunk. Előfeltevéseinket erősítheti például, ha rövid böngészést követően szemügyre vesszük az internetes közösségtől az érdekházasságok kérdésében tanácsot kérő témaindításokat, és az azokra adott válaszokat. Figyelemre méltó az is, hogy az érdekházasságok bizonyos fajtái tekintetében más uniós tagállamokban már külön társaság és weboldal működik a közreműködő „menyasszonyok” megsegítésére.

Az érdekkapcsolatok európai uniós fejlődési íve, a jelenség új színeinek vizsgálatával kiegészülve, rámutat a *büntetőjognak* a területi, illetve a funkcionális határait is meghaladó⁶⁶ bűnözési formák esetén *elsajátításra érdemes nézőpontra*, amely a kellő tapasztalatokkal felvértezve közelíti meg az érdekkapcsolatok önmagában is összetett jelenségét, józanul tárja fel a közreműködő személyek helyzetét, miközben nyitott az együttműködés új formáinak alkalmazására is. Az új arculat által inspirált tevékenységek természetesen nem jelentik azt, hogy mindent az európai uniós jogközösség fog majd megoldani a tagállamok helyett, de egyben azt sem, hogy a nemzetállami mechanizmusok önmagukban elegendők volnának: a vizsgált jelenségre ugyanis különösen igaz az, hogy a *két szint* az értelmezés és tevékenységek tekintetében is *feltételezi, kiegészíti* egymást,⁶⁷ amely képletben tehát nem mellőzhető a magyar szabályozás és gyakorlat folyamatos fejlesztésére való törekvés. Meglátásunk szerint mindezek szem előtt tartásával ajánlott megválasztani a migráció által keletkeztetett kihívásokkal is tarkított érdekkapcsolatok elleni fellépés hathatós eszközeit.

⁶³ Eurojust Annual Report 2017. *Criminal justice across borders*, Eurojust, 2018. QP-AA-18-001-EN-C. 34. http://www.eurojust.europa.eu/doclibrary/corporate/eurojust%20Annual%20Reports/Annual%20Report%202017/AR2017_EN.pdf (Letöltés dátuma: 2021. szeptember 4.)

⁶⁴ BOJCSEV Gabriella: *A harmadik országbeli állampolgárok családjegyesítéséhez való jogának aktuális kérdései az Európai Unió bevándorlási politikájában és jogában*, Magyar Rendészet, 2012. évi 4. szám, 346.

⁶⁵ KÚRIA JOGGYAKORLAT-ELEMZŐ CSOPORTJA: 2012.El.II.F.1./9. 80.

⁶⁶ SIEBER, Ulrich: *Grenzen des Strafrechts – Grundlagen und Herausforderungen des neuen strafrechtlichen Forschungsprogramms am Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht*. Zeitschrift für die Gesamte Strafrechtswissenschaft, No. 1/2007. 1., 31.

⁶⁷ Ld.: MISKOLCZI Barna: *Az európai büntetőjog alternatív értelmezése*, PhD értekezés, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Pécs, 2018. 9–10.

IV. ZÁRSZÓ

A kutatás záró gondolatsorához érven, úgy vélem, hogy a házasság büntetőjogi védelmének feltárása, a vizsgálat középpontjában álló kötelék gondolatköréhez hűen, egyszerre „*valami régi, valami kölcsön, valami kék, valami új*”⁶⁸ is a büntetőjogi tárgyú kutatásokat illetően. Az ugyanis egy *örökérvényű* és ezzel együtt folyton *megújuló* témát jelent, mely feldolgozásának izgalmát épp úgy növeli *hiánypótló* jellege, mint a *magánjoggal való természetszerű érintkezése és folytonos változása*, tekintettel arra, hogy a szabályozás kiindulópontjaként, a mindenkoron a fennálló társadalom rendjét védeni hivatott büntetőjog rendeltetésénél fogva, a *házasság* abban az alakjában és azzal a tartalmával kell hogy szolgáljon, amelyben és amellyel azt az adott társadalomban a *jog* elismeri és szabályozza.⁶⁹

Valamennyi kihívása mellett, mi több, ezek által is megerősítve, a házasság büntetőjogi védelme színeváltozásainak felfestése a vártnál is izgalmasabb és rendkívül hálás kutatás lehetőségével szolgált, amelyet törekedtem ehhez méltóan végezni.

⁶⁸ Az érzékletes metafora szakirodalmi felhívásával a resztoratív igazságszolgáltatás kapcsán találkozhatunk, ld.: GÖRGÉNYI Ilona: *A resztoratív igazságszolgáltatás*, In: FARKAS Ákos (szerk.): *Fejezetek az európai büntetőjogból*, Bíbor Kiadó, Miskolc, 2017. 137.; hivatkozva a következő tanulmányra: MORRIS, Allison – GELSTHORPE, Loraine: *Something Old, Something Borrowed, Something Blue but Something New? A Comment on the Prospects for Restorative Justice under the Crime and Disorder Act 1998*, Criminal Law Review, No. 2/2000. 18.

⁶⁹ VÁMBÉRY (1901b): *i. m.* 466.

Nyilvántartási szám: DEENK/441/2023.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Kanyuk Petra Ágnes
Doktori Iskola: Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola
MTMT azonosító: 10051146

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Folyóiratcikkek, tanulmányok (10)

- Kanyuk, P. Á.:** A migrációs vonatkozású érdekkapcsolatok elleni fellépés az Európai Unióban.
Jogtudományi közlöny. 77 (7-8), 298-304, 2022. ISSN: 0021-7166.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A
- Kanyuk, P. Á.:** Egy be nem váltott remény margójára?: avagy a családi kapcsolatok létesítésével visszaélés és a migrációs vonatkozású érdekkapcsolatok jelensége.
Belügyi Szemle. 70 (3), 559-587, 2022. ISSN: 2062-9494.
DOI: <http://dx.doi.org/10.38146/BSZ.2022.3.7>
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A
- Kanyuk, P. Á.:** What Are They Doing in the Shadows? Imprints of the Prevalence of Intimate Partner Violence.
Public Goods & Governance. 7 (1), 55-64, 2022. EISSN: 2498-6453.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21868/PGnG.2022.1.5>
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: C
- Kanyuk, P. Á.:** 'Különös házasságok': a családi kapcsolatok létesítésével visszaélés dilemmái.
Miskolci jogi szemle. 16 (1), 110-132, 2021. ISSN: 1788-0386.
DOI: <http://dx.doi.org/10.32980/MJSz.2021.1.944>
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A
- Kanyuk, P. Á.:** A családi kapcsolatok létesítésével való visszaélésről: Büntetőjogon innen és túl.
Jogtudományi közlöny. 76 (11-12), 524-530, 2021. ISSN: 0021-7166.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A
- Kanyuk, P. Á.:** A migráció kriminalizálásának kérdései - gondolatmorzsák a büntetőjog szerepéről és aktuális tendenciáiról.
In: A jogérvényesítés és a jogvédelem új útjai. Szerk.: Szikora Veronika, Arva Zsuzsanna), Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Debrecen, 133-148, 2021. ISBN: 9789634903901

7. **Kanyuk, P. Á.:** "A büntetőhatalomban rejlő lehetőségek nem korlátlanok...": gondolatok a családi kapcsolatok létesítésével visszaélés tényállásáról.
Magyar Rendészet. 19 (2-3), 97-114, 2019. ISSN: 1586-2895.
DOI: <http://dx.doi.org/10.32577/mr.2019.2-3.6>
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: B
8. **Kanyuk, P. Á.:** Favágásra kardot...?: gondolatok a kapcsolati erőszak önálló tényállásáról.
Közjavak. 4 (2), 20-32, 2018. EISSN: 2498-7190.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21867/KjK/2018.2.4>
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: D
9. **Kanyuk, P. Á.:** Only a Fraction of Reality...: Combating Violence Against Women in Hungary.
Public Goods and Governance. 3 (2), 5-10, 2018. EISSN: 2498-6453.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21868/PGnG.2018.2.13>
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: C
10. **Kanyuk, P. Á.:** A kapcsolati erőszak sui generis tényállásának szerepe a családon belüli erőszak megfékezésében.
Magyar Rendészet. 16 (5), 31-44, 2016. ISSN: 1586-2895.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: B

Konferenciaközlemények (2)

11. **Kanyuk, P. Á.:** A házasság intézményének védelmi szintjei.
Profectus in litteris. 11, 37-42, 2020. ISSN: 2062-1469.
12. **Kanyuk, P. Á.:** Kritikai gondolatok a kapcsolati erőszak szerepéről a családon belüli erőszak elleni küzdelemben.
In: A 15 éves PEME XVII. PhD - Konferenciájának előadásai. Szerk.: Koncz István; Szova Ilona, Professzorok az Európai Magyarországért Egyesület, Budapest, 216-224, 2018. ISBN: 9786155709050

További közlemények

Folyóiratcikkek, tanulmányok (46)

13. **Kanyuk, P. Á.:** A 'Paradigm Shift' in the Criminal Law System: The Evolution of the Mediation in Criminal Matters in Hungary, by Virtue of the EU Expectations.
Public Goods & Governance. "Accepted by Publisher" (-), 1, 2024. EISSN: 2498-6453.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: C

14. **Kanyuk, P. Á.:** As Old as the Use of Money?: Thoughts about the Regulation of Counterfeiting Currency in the Light of the International and EU Expectations.
Public Goods & Governance. "Accepted by Publisher" (-), 1, 2024. EISSN: 2498-6453.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: C
15. **Kanyuk, P. Á.:** European Criminal Law: Changes in the Light of the Treaty of Lisbon - Part Two.
Public Goods & Governance. "Accepted by Publisher" (-), 1-6, 2024. EISSN: 2498-6453.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: C
16. **Kanyuk, P. Á.:** European Criminal Law: From Where to Where? - Part One.
Public Goods & Governance. "Accepted by Publisher" (-), 1, 2024. EISSN: 2498-6453.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: C
17. **Kanyuk, P. Á.:** Far from the Principle of 'Societas Delinquere Non Potest': The Establishment of Criminal Liability of Legal Persons in Hungary and Beyond.
Public Goods & Governance. "Accepted by Publisher" (-), 1, 2024. EISSN: 2498-6453.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: C
18. **Kanyuk, P. Á.:** How Much Is Enough?: The Interpretation of "Grave Risk" in an International Child Custody Dispute.
Public Goods & Governance. "Accepted by Publisher" (-), 1, 2024. EISSN: 2498-6453.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: C
19. **Kanyuk, P. Á.:** Memories of the 'Class of 2004': A Foretaste of Some Thoughts on the Occasion of the 16th Anniversary of Hungary's Accession to the EU.
Public Goods & Governance. "Accepted by Publisher" (-), 1, 2024. EISSN: 2498-6453.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: C
20. **Kanyuk, P. Á.:** 'Ticking Time Bombs' on the Road?: Electric Scooter Laws in the European Union.
Public Goods & Governance. 8 (1), 81-85, 2023. EISSN: 2498-6453.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21868/PGnG.2023.1.9>
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: C
21. **Kanyuk, P. Á.:** All Eyes on Warsaw: Locked in a Legal Battle with the EU over the Legitimacy of Judicial and Constitutional Reforms.
Public Goods & Governance. "Accepted by Publisher" (-), 1, 2023. EISSN: 2498-6453.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: C
22. **Kanyuk, P. Á.:** An Early 'Christmas Present' for Taxi Apps? CJEU Has Ruled in the Star Taxi Case.
Public Goods & Governance. 7 (2), 1-6, 2022. EISSN: 2498-6453.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21868/PGnG.2022.2.5>
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: C

23. **Kanyuk, P. Á.:** Another Nail in the Coffin for Arbitral Dispute Resolution Agreements in the EU - the Judgment of the CJEU in Poland v. PL Holdings.
Public Goods & Governance. "Accepted by Publisher" (-), 1, 2021. EISSN: 2498-6453.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: C
24. **Kanyuk, P. Á.:** In the Wake of the Driving Force Behind the Criminal Law Harmonisation: The Outline of the Development of Budget Fraud in Hungary.
In: In dubio pro scientia. Szerk.: P. Szabó Béla, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Debrecen, 75-90, 2021. ISBN: 9789634903918
25. **Kanyuk, P. Á.:** Steps Towards a Reformed Financial Criminal Law in Hungary.
Public Goods & Governance. 6 (2), 46-53, 2021. EISSN: 2498-6453.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21868/PGnG.2021.2.5>
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: C
26. **Kanyuk, P. Á.:** The Origins of the Criminal Law Protection of the Budget in Hungary.
Public Goods & Governance. 6 (1), 1-4, 2021. EISSN: 2498-6453.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21868/PGnG.2021.1.5>
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: C
27. **Kanyuk, P. Á.:** Gondolatok az 'önmagát kereső' európai büntetőjog tárgyában.
In: A jog tudománya, a mindennapok joga IV. Konferenciakötet. Szerk.: Szűcs Lászlóné Siska Katalin; Talabos Dávidné Lukács Nikolett, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Debrecen, 154-168, 2020. ISBN: 9789634902652
28. **Kanyuk, P. Á.:** Kerekébb szabályozás? Alaptörvény-ellenes az erdőtörvény számos eleme.
Közjavak. 6 (3), 20-25, 2020. EISSN: 2498-7190.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21867/KjK/2020.3.2>
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: D
29. **Kanyuk, P. Á.:** Magic is not in it Staying the Same, but in the Changes: Legal Harmonisation of Substantive Criminal Law in the European Union and its Appearance in the Hungarian Criminal Law.
Pécs Journal of International and European Law. 7 (2), 48-65, 2020. ISSN: 2064-9401.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: C
30. **Kanyuk, P. Á.:** Pillanatkép az Európai Unió büntető anyagi jogi harmonizációjáról és tizenhat évének eredményeiről a magyar büntetőjogban.
Európai Jog. 20 (4), 23-34, 2020. ISSN: 1587-2769.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A

31. **Kanyuk, P. Á.:** "...mint csillagnak a távcső": gondolatok a genetikai szakértésről a büntetőeljárásban.
Jogtudományi közlöny. 74 (7-8), 318-326, 2019. ISSN: 0021-7166.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A
32. Tarr, Á., **Kanyuk, P. Á.:** Quelques étapes de l'harmonisation de la législation européenne dans le droit pénal hongrois.
Archives de politique criminelle. 41 (1), 173-187, 2019. ISSN: 0242-5637.
DOI: <http://dx.doi.org/10.3917/apc.041.0173>
33. **Kanyuk, P. Á.:** "Valami régi, valami kölcsön, valami kék, valami új...": gondolatok a resztoratív igazságszolgáltatás hazai szabályozásáról az európai uniós elvárások tükrében.
Közjavak. 5 (2), 29-35, 2019. EISSN: 2498-7190.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21867/KjK/2019.2.5>
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: D
34. **Kanyuk, P. Á.:** "Születésnapodra": az európai integrációtörténet kiemelkedő középkori emlékei.
In: Tudományos Diákest Tanulmánykötet IV.. Szerk.: Siska Katalin, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Praetor Szakkollégium, Debrecen, 197-209, 2018, (ISSN 2630-8738)
35. **Kanyuk, P. Á.:** A büntetőeljárás "oknyomozó régészei" a tárgyalóteremben: szemelvények a genetikai szakvélemények csokrából.
In: A hazai és nemzetközi integráció - múltja, jelene és jövője : Tanulmánykötet / főszerk. Szűcs Lászlóné Siska Katalin ; szerk. Papp László J, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Praetor Szakkollégium, Debrecen, 81-96, 2018. ISBN: 9789634739890
36. **Kanyuk, P. Á.:** Nemzetközi kereskedelmi egyezmények hálójában: A TPP és a CETA.
Európai Jog. 18 (5), 37-44, 2018. ISSN: 1587-2769.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A
37. **Kanyuk, P. Á.:** "Várakozók az oltár előtt" - avagy a TPP alakulástörténete.
Közjavak. 3 (1), 19-23, 2017. EISSN: 2498-7190.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21867/KjK/2017.1.5>
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: D
38. **Kanyuk, P. Á.:** A "bronztestet öltött eszme" és annak porbahullása: gondolatok a köztéri szobrok és a társadalom kapcsolatáról.
In: Visszatekintés 1956-ra : Tanulmánykötet. Szerk.: Szűcs Lászlóné Siska Katalin, Papp László J, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Praetor Szakkollégium ; 1956-os Emlékbizottság, Debrecen, 44-55, 2017. ISBN: 9789634739586

39. **Kanyuk, P. Á.:** A bizalom jó, de az ellenőrzés még jobb?: a munkaügyi ellenőrzés szerepe a munka változó világában.
Közjavak. 3 (2), 18-29, 2017. EISSN: 2498-7190.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21867/KjK/2017.2.5>
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: D
40. **Kanyuk, P. Á.:** An Atypical Marriage in Labour Law: Coupling Atypical Forms of Employment with the Sphere of Labour Inspections.
Public Goods & Governance. 2 (1), 24-28, 2017. EISSN: 2498-6453.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21868/PGnG.2017.1.4>
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: C
41. **Kanyuk, P. Á.:** A Simpson-ügy - gondolatok az évszázad perének margójára.
In: Jog és film : tanulmánykötet. Szerk.: Papp László J, Debreceni Egyetem, Debrecen, 24-33, 2017. ISBN: 9789634733058
42. **Kanyuk, P. Á.:** Atipikus munkaviszonyok tipikus hibái: egy különös munkajogi házasság gyümölcsei.
In: Intertalent Unideb. Szerk.: Zsuzsanna Mándy, Debreceni Egyetem, Debrecen, 90-98, 2017. ISBN: 9789634739531
43. **Kanyuk, P. Á.:** Kire bizzuk a végső döntés jogát?: kérdések az azonos neműek házassága elfogadását illetően, különös tekintettel az USA-ban tapasztaltakra.
In: Emberi Jog Tanulmánykötet. Szerk.: Papp László J, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Praetor Szakkollégium, Debrecen, 52-70, 2017. ISBN: 9789634739784
44. **Kanyuk, P. Á.:** Kúriai döntés született a Tao-támogatásokról.
Közjavak. 3 (4), 42-45, 2017. EISSN: 2498-7190.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: D
45. **Kanyuk, P. Á.:** "Egyet előre és kettőt hátra"?: az iskolaszövetkezeti diákmunka szabályozásának változó ritmusa.
Közjavak. 2 (4), 18-22, 2016. EISSN: 2498-7190.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21867/KjK/2016.4.5>
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: D
46. **Kanyuk, P. Á.:** "Ubexit": avagy hazai fronton forrósodik tovább a kivonulások nyara.
Közjavak. 2 (3), 35-37, 2016. EISSN: 2498-7190.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: D
47. **Kanyuk, P. Á.:** "We Need Them, They Need Us, That Is All": Summary of the EU-Turkey Statement.
Public Goods & Governance. 1 (2), 11-15, 2016. EISSN: 2498-6453.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21868/PGnG.2016.2.2>
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: C

48. **Kanyuk, P. Á.:** A Brexit margójára: gondolatok az uniós értékekről.
Közjavak. 2 (2), 66, 2016. EISSN: 2498-7190.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: D
49. **Kanyuk, P. Á.:** A kiváló professzorok és hallgatók univerzitása: minőségbiztosítás a Debreceni Egyetemen.
In: Tudományos Diákest Tanulmánykötet 3. / főszerk. Szűcs Lászlóné Siska Katalin ; szerk. Papp László J, DE-ÁJK Praetor Szakkollégium, Debrecen, 118-137, 2016.
50. **Kanyuk, P. Á.:** Az EU-csúcson innen és túl: avagy az Európai Unió Törökországgal való megállapodásának körülményei.
Közjavak. 2 (1), 75-78, 2016. EISSN: 2498-7190.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: D
51. **Kanyuk, P. Á.:** CETA - "Trójai egyezmény" a kapuink előtt?
Közjavak. 2 (5), 36-39, 2016. EISSN: 2498-7190.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: D
52. **Kanyuk, P. Á.:** Commission Publishes Guidance on the Notion of State Aid.
Public Goods & Governance. 1 (2), 32-33, 2016. EISSN: 2498-6453.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: C
53. **Kanyuk, P. Á.:** Egy EU-csúcson innen és túl.
In: Migráció a 21. században : hatása Európa politikai, gazdasági és kulturális életére / főszerk. Szűcs Lászlóné Siska Katalin ; szerk. Papp László J, DE-ÁJK Praetor Szakkollégium, Debrecen, 24-35, 2016.
54. **Kanyuk, P. Á.:** EU Steps up Pressure on Hungary Over Its Land Act Restrictions.
Public Goods & Governance. 1 (2), 33-35, 2016. EISSN: 2498-6453.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: C
55. **Kanyuk, P. Á.:** Tout est bien qui finit bien...? /Minden jó, ha a vége jó...? /: A végleg kivonulni készülő Engie pert indít a Magyar Állam ellen.
Közjavak. 2 (2), 49-52, 2016. EISSN: 2498-7190.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: D
56. **Kanyuk, P. Á.:** Útikalauz az Uber galaxisában magyar stopposoknak: Összefoglaló a hazai események alakulásáról.
Közjavak. 2 (2), 58-62, 2016. EISSN: 2498-7190.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: D
57. **Kanyuk, P. Á.:** Hányattatott szoborsors: A debreceni Tisza-szobor története.
A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár évkönyve. 34, 179-240, 2015. ISSN: 0133-8528.

58. **Kanyuk, P. Á.:** A "Vasgróf" debreceni szobrának története.

In: Tudományos Diákest Tanulmánykötet 1. / főszerk. Szűcs Lászlóné Siska Katalin ; szerk. Talabos Dávidné Lukács Nikolett, Szabó Erzsébet, DE-ÁJK Praetor Szakkollégium, Debrecen, 84-98, 2014.

Konferenciaközlemények (1)

59. **Kanyuk, P. Á.:** An Examination of the Characteristics of Atypical Employment Relationships in the Light of Labour Inspection.

In: Actual Problems of Legal Regulation in Ukraine and Neighboring Countries: Legal Approaches to the Geopolitical Realities. Ed.: P. O Kucik, Lviv University of Trade and Economics, Lviv, 36-38, 2016. ISBN: 9786177359721

MTA Állam- és Jogtudományi Bizottsága irányelvei szerint:

„A” kategóriás folyóiratban megjelent publikációk: 7, melyek közül az értekezés alapjául szolgál: 4

„B” kategóriás folyóiratban megjelent publikációk: 2, melyek közül az értekezés alapjául szolgál: 2

„C” kategóriás folyóiratban megjelent publikációk: 20, melyek közül az értekezés alapjául szolgál: 2

„D” kategóriás folyóiratban megjelent publikációk: 13, melyek közül az értekezés alapjául szolgál: 1

A DEENK a Jelölt által az iDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudományometriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2023.09.28.

University Doctoral (PhD) Dissertation Abstract

**THE CHANGING COLOURS OF CRIMINAL LAW PROTECTION OF
MARRIAGE WITH SPECIAL EMPHASIS ON THE CRIMINAL
OFFENCES OF INTIMATE PARTNER VIOLENCE AND
ABUSE BY ESTABLISHING FAMILY RELATIONSHIPS**

dr. Petra Ágnes Kanyuk

Supervisor: Dr. habil. Ágnes Pápai-Tarr PhD,
Assistant Professor

UNIVERSITY OF DEBRECEN

Géza Marton Doctoral School of Legal Studies

**Debrecen
2023**

I. BACKGROUND AND OBJECTIVES OF THE DOCTORAL DISSERTATION

I.1. INTRODUCTORY THOUGHTS AND QUESTIONS ON THE CHOICE OF THE TOPIC

"Criminal law does not protect love..."¹

Rusztem Vámbéry

Marriage is the *foundation of our society* and the *"final cause of its existence"*,² an indisputably complex phenomenon which, by its very nature, lends itself to multi-faceted research.³ However, due to its palette of a thousand colours, even a partial exploration of it requires great courage from anyone who dares to use its colours to create something new. Its typically sensitive emotional charge makes it particularly sensitive to the *possibility of conflicts, some with fatal outcomes*, which have accompanied each section of this form of coexistence from its beginnings up to the present day, at times in latent and other times in an open way.⁴ Nothing illustrates this better than the fact that, even in the first 'true' marriages of birds in animal societies, which represent the origin of the institution under study, the form of marriage almost inevitably involved the classic "complementary" crime of adultery: sometimes, it was revenged by the community on the side of the injured party; other times, it was the male who paid with his life for his forgiving behaviour at the beaks of the cheating female and her lover.⁵

It is natural,⁶ therefore, that the *bastion of criminal law was the first to be built* around marriage in the system of fortifications of protection, which was already beginning to take shape with the first signs of the awakening of social self-consciousness.⁷ The bastion mentioned above, to protect the primary cell of society, undoubtedly offered a variety of measures in terms of punishment for the relevant criminal offences regarding the various nations and eras of history, doing this with a degree of creativity which surpassed even the average degrees of cruelty that may be considered general everywhere and at all times until the Age of Enlightenment.⁸ Besides this, the criminal law assessment remained dominant even with the private law nature of the institution, which solidified over time. In this context, it is even more surprising that the protection of marriage in criminal law – even though the institution itself is a thousand-year-old and enormously extensive subject of scientific research in the history of humankind⁹ – has been examined only by a *few researchers* in foreign and Hungarian legal literature as well. Concerning the latter, the figure of *Rusztem Vámbéry*, whose work entitled *"Protection of Marriage in Criminal Law"*, written in 1901, is still the only monograph on the subject to date,

¹ VÁMBÉRY, Rusztem: *A házasságtörés büntetése és a házasság védelme*, Huszadik Század, No. 11/1901. 333. [Hereinafter referred to as: VÁMBÉRY (1901a).]

² VÁMBÉRY, Rusztem: *A házasság védelme a büntetőjogban*, Politzer Zsigmond és fia kiadása, Budapest, 1901. 3. [Hereinafter referred to as: VÁMBÉRY (1901b).]

³ MÓRA, Mihály: *Nizsalovszky Endre: A család jogi rendjének alapjai*, Magyar Tudomány, No. 2/1964. 128.

⁴ MERÉNYI, Kálmán: *A család (házasság) büntetőjogi védelmének kezdeti kialakulása a különböző jogrendszerekben*, Jogtudományi Közlöny, No. 6/1990. 197.

⁵ VÁMBÉRY (1901b): *op. cit.* 8.; LOMBROSO, César: *L'homme criminel: Étude anthropologique et psychiatrique*. Tome premier avec figures dans le texte (traduite sur la 5e édition italienne), Ancienne Librairie Germer Baillière et Cie, Paris, 1895. 16., 30–31.

⁶ See also FINKEY, Ferenc: *A házasság védelme (Vámbéry Rusztem könyve)*, Huszadik Század, No. 1/1902. 399.

⁷ BUDAY, Dezső: *A házasság társadalmi védelme. Vezérlő eszmék a házasság büntetőjogi, szociálpolitikai és etikai védelmében*, Politzer Zsigmond kiadása, Budapest, 1902. 6.

⁸ VÁMBÉRY (1901b): *op. cit.* 430.

⁹ BUDAY, Dezső: *A legújabbkori társasági etikáról. Nyilvános felolvasó ülés 1902. december 21-én*, Magyar Filozófiai Társaság közleményei, No. 6/1903. 12–28.

should be highlighted.¹⁰ The writing, which is now purely an elaboration of legal history, is also only partial, as it is solely dedicated to adultery, the first volume of a trilogy which was not accomplished for unrevealed reasons. What is more, according to the author, the work was initially intended to be more or something different: it was intended *to draw the lines of demarcation between criminal and civil law protection*. However, upon discovering the time-consuming nature of the task – partly due to the large number of private law studies required for the work – Vámbéry decided at the very beginning of the process that the part concerning the protection of marriage was worthy of saving from the "shipwreck" of his planned work, which was intended to encompass the protection of all private law interests.¹¹

In light of this brief historical overview, the *gap filler character* of the *topic choice* of the dissertation should be regarded as justified. On the other hand, *timeliness*, another essential but also somewhat relative conceptual requirement of dissertations, leads to further examination. As is well known, the timeliness of a topic may typically be indicated by the existence of debates on the theory and application of law and doubts about the legal instrument under research.¹² However, it may not be expected to find similar discourse on the *relationship between marriage and criminal law*, given that there are no analyses of this subject except on a few tangential issues. In this respect, on the one hand, among the criminological studies that present particular colour spots, should be highlighted the result of the research on the role of marriage as a deterrent to crime,¹³ the influence of cohabiting relationships, which is less decisive or at least more complex in this respect,¹⁴ and the effect of relatives with a criminal background 'acquired' through marriage in reducing positive outcomes,¹⁵ as well as the lower recidivism rate among married couples.¹⁶ It should also be noted that there have, of course, been a large number of studies on marriage and crimes specifically affecting the family, such as intimate partner violence and harassment, but without any particular focus on the marriage bond or the dynamics of marriage and criminal law. However, the place where the territory of debate and, in this sense, the source of timeliness may be found without any doubt, concerning the present subject, is the field concerned with the *meanings and limits of the institution of marriage*.¹⁷

The institution that has neither been characterised as static so far is undergoing, in a global sense, one of the most significant transformations in its history at the beginning of the 21st century, bearing the contrasting labels of "spiritual" or rather "legal bond", "personal commitment", "pillar of civilisation", as well as "dying institution", "site of gender inequality" and "tool of sexual regulation" at the same time.¹⁸ On the other hand, amid the changes¹⁹ and growing challenges in cultural-social perceptions, it is even more critical to observe the

¹⁰ In contrast, the works of Kálmán Merényi contain shorter elaborations, also focusing on legal history.

¹¹ VÁMBÉRY (1901b): *op. cit.* Preface.

¹² SZALMA, József: *A jogtudományok kutatási módszerei (kutatásmódszertan)*, Patrocinium, Budapest, 2016. 221.

¹³ LYNGSTAD, Torkild Hovde – SKARDHAMAR, Torbjørn: *Does Research on Marriage and Crime Have Policy Implications?* *European Journal of Criminology*, No. 3/2010. 235–238.

¹⁴ GOTTLIEB, Aaron – SUGIE, Naomi F. (2018): *Marriage, Cohabitation, and Crime: Differentiating Associations by Partnership Stage*, *Justice Quarterly*, No. 3/2019. 503–531.

¹⁵ ANDERSEN, Lars Højsgaard: *Marriage, In-Laws, and Crime: The Case of Delinquent Brothers-In-Law*, *Criminology*, No. 2/2017. 438–464.

¹⁶ KENDLER, Kenneth – LÖNN, Larsson Sara – SUNDQUIST, Jan – SUNDQUIST, Kristina: *The Role of Marriage in Criminal Recidivism: A Longitudinal and Co-Relative Analysis*, *Epidemiology and Psychiatric Sciences*, No. 6/2017. 655–663.

¹⁷ HULL, Kathleen E.: *Same-Sex Marriage: The Cultural Politics of Love and Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2006. 1.

¹⁸ *Ibid.*

¹⁹ WARDLE, Lynn D.: *What is Marriage*, *Whittier Journal of Child and Family Advocacy*, No. 1/2006. 54.

direction of transformation in the legal regulation, which is constantly following this development of the marriage, as well as the phenomenon, as various partner relationships 'signal' their claim to the status of marriage, and which processes may justifiably raise the question: should all these be identified as a new stage in the evolution of the institution or as a crisis in need of urgent remedy?²⁰

I.2. ISSUES OF TOPIC ALIGNMENT, THE OBJECTIVE OF THE RESEARCH

The timeliness factor thus leads directly to the next issue regarding the topic of the dissertation. When considering the *'technical' aspects of the research*, it is necessary to carefully select the elements falling within the scope of criminal law evaluation, avoiding collision with the *"bastions of intellectual laziness involved in unnecessary overreach into other branches of law"*²¹ in the darkness of the forest of the numerous disciplines dealing with the institution of marriage. The essence of marriage, as established by social science research, should not be taken into account through the lens of criminal law,²² nor is it relevant whether marriage should be classified as a religiously defined institution or even as a contract,²³ nor if monogamy should be perceived as unnatural or fidelity and love as incompatible and/or alien concepts...

However, in the effort to avoid a reduction in the scope of research on the criminal law protection of marriage along the lines outlined above, which should be described as a "shipwreck" in *Vámbéry's* words, the closer questions of what should serve as a *starting point* for research and, in this context, how to *select* among the factors evaluated by criminal law, are also reached. Lastly, and of equal importance to these questions, and indeed of paramount importance for the dissertation, is the question of how the development of criminal law protection regarding the changing image of marriage should be perceived in the context of the *law in force*.

First and foremost, it is necessary to establish the *fundamental premise* that the *connection* between *marriage and criminal law* should be defined in terms of two main factors: one is the prevailing understanding of criminal law, and the other is that of marriage, supplemented by their respective moral content.²⁴ The latter component is not only of particular importance concerning criminal law, considering that it is the most representative of the common 'roots' of legal and moral norms among the branches of law,²⁵ but also and above all about marriage, the nature of which means that the assessment of criminal acts against it is inherently determined by moral norms.²⁶ However, as mentioned in some of its elements above, marriage has a very complex function in society, and, accordingly, many branches of law contain regulatory and protective provisions in relation to the institution.²⁷ At the same time, as has also been mentioned, it is essential to note that marriage and the family it typically entails have a solid

²⁰ LENKOVICS, Barnabás: *A visszalépés tilalma*, Acta Humana, No. 2/2022. 35–36.

²¹ MÓRA (1964): *op. cit.* 128.

²² See BUDAY (1902): *op. cit.* 38.

²³ See HERGER, Csabáné: *Hűség vagy szabadosság? Történeti adalékok a házasság fogalmi meghatározásához a társadalmi elvárás és a jogalkotói felelősség tükrében*, Magyar Jog, No. 4/2009. 207–210.

²⁴ SZABÓ, András: *La protection pénale de la famille et de la jeunesse*, Acta Juridica Academiae Scientiarum Hungaricae, No. 1–2/1973. 89.

²⁵ IRK, Albert: *A büntetés fogalma. 1926.*, In: IRK, Ferenc (Ed.): *Irk Albert emlékkötet*, Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 1991. 31.

²⁶ MERÉNYI (1990): *op. cit.* 197.

²⁷ SZABÓ (1973): *op. cit.* 92.

emotional basis.²⁸ In this context, it is the task of criminal law to examine the functions defined by the prevailing moral concepts to decide which of them require or is possible to act upon, and by doing this, it is impossible to assess each of these factors independently of historical periods. The criminal law protection of marriage, supported by the above-mentioned very general formula, should not, therefore, be defined as 'correct' or at least 'complete' in its elements. Indeed, due to the variable content of its components, it is typically a subject which highlights the '*relativity*' of criminal law solutions.²⁹

The primary *purpose* of the *dissertation* is to explore how criminal law, which itself also has undergone and is still undergoing far-reaching changes, is capable of approaching an institution with such a rich and exceptionally diverse *historical past*, as well as with *embeddedness* in innumerable – without claiming completeness, including moral, particularly sexual morality, as well as religious, ecclesiastical, in time civil law, and even constitutional law – fields, which institution also facing European Union and international legal *challenges*, moreover, being so sensitive to social and cultural changes and to the transformation of human relations. It is, therefore, essential to *process the historical development*, as this perspective made it possible to *identify the elements* that determine the *dynamics of criminal law protection*. Thus, the system outlined in the analysis of the developmental arc set out in the first major unit of the dissertation – referred to as the General Part in subsequent usage – formed the basis for the proposition that the optimal solution for depicting criminal law protection reflected in the current regulation,³⁰ should be achieved by highlighting those criminal offences which, through detailed examination, most clearly capture the nature of the changes. These criminal acts also represent the *changing colours* of criminal law protection of marriage and thus do not represent the end of a development process but merely a new chapter in the *course of 'constant change'* throughout history.

The exploration of the dynamics outlined – in which the development of criminal law protection was initially examined in the spirit of *evolving protection* from the time of the conquering Hungarians, through the decrees of the Árpád Dynasty, tracing the centuries of particularism, thus arriving at the *extensive protection* embodied in the Code of Csemegi,³¹ followed by an era of *protection* that is *retreating in its transformation*, which is characteristic of current legislation, too – has made it clear that, in order to paint a picture of the criminal law protection of marriage in our time, it is worthwhile to examine in more detail the criminal offences that best embody the *current relationship* of criminal law with the *certain boundaries*, and the choice fell on the criminal acts of intimate partner violence and abuse by establishing family relationships. By doing this, bearing in mind that, in relation to other branches of law, criminal law has a much stronger claim to be identified with establishing limits and boundaries. Moreover, it identifies itself as a branch of law in this sense by the history of dealing with certain boundaries, such as sanctions, criminalisation and even the law itself.³² While also bearing in mind that, in order to avoid painting a fragmented picture made up of mosaics and,

²⁸ See LENKOVICS (2022): *op. cit.* 40.; FRIVALDSZKY, János: *A házasság és a család jogfilozófiai szempontból*, In: BALÁSHÁZY, Imre – MAJOR, Gyöngyi – FARKAS, Péter (Eds.): *Boldogabb családokért és ifjúságért. Vol. 1.*, L'Harmattan, Budapest, 2018. 209.

²⁹ MASSET, Adrien: *Mariage et union libre: quelle égalité en droit pénal?*, In: *Liber Amicorum Henri-D. Bosly. Loyauté, justice et vérité*, Bruxelles, La Chartre, 2009. 230.

³⁰ Act C of 2012 on the Criminal Code. (Hereinafter referred to as: the effective Criminal Code, the Criminal Code.)

³¹ Act V of 1878 on the Hungarian Criminal Code. (Hereinafter referred to as: the Code of Csemegi, the Code.)

³² FARMER, Lindsay: *Criminal Law, Tradition and Legal Order: Crime and the Genius of Scots Law, 1747 to the Present*, Cambridge University Press, Cambridge, 1996. 1–20.

consequently, a picture that remains on the surface, the range of facts examined needs to be severely restricted.

To *justify the choice expressed*, and more precisely, to place the highlighted criminal offences in the era of protection, marked as retreating in its transformation according to the dynamics of our current criminal law on the protection of marriage, it should be pointed out that, in parallel with this transformation, there is a particular 'intrusion' into an area hitherto 'quietly' guarded by the spouses, family members and along the lines of a description that is not exhaustive, various partners.³³ The widening cracks have, in fact, *opened up* over time – or instead, they have gradually opened up – the *walls* of those who suffer domestic violence in a variety of arrangements, and the recognition of criminal law protection has led to the declaration of non-violence in the private sphere in ever newer areas. However, accession to the European Union and the various global trends have opened up not only the walls of the family but also the *borders of nation-states*, giving the institution of marriage a new, or more precisely, a redefined role, using it merely as a means of granting residence permits. It is precisely these two 'openings', albeit in different senses, that *represent the most recent dimensions of the protection of marriage in criminal law*. Both the criminal offence of intimate partner violence, which is intended to address the phenomenon of domestic violence, and the abuse by establishing family relationships, which is an attempt to respond to the growing trend towards the formation of relationships of convenience with a migratory dimension, are, in fact, very different in character. What they have in common, however, is that they point to the *new challenges* facing criminal law in protecting marriage and the *changing and evolving nature* of how this branch of law defines its *boundaries*, which, as has been said, is of particular importance.

Meanwhile, the *personal motivation* behind selecting the two criminal offences should not be denied. The topic choice of the dissertation is rooted in the criminal act of *intimate partner violence* since, as a law student, I had the opportunity to examine the role of this criminal offence, which was still a new phenomenon at the time, in the control of domestic violence from a criminological approach. This experience meant motivation to pursue a broader topic. The possibility of dealing with the criminal act of *abuse by establishing family relationships* was a decisive factor in choosing the direction of the doctoral research. Although the criminal offence in question was initially just one of the possible focuses of the dissertation, it became the most colourful and, indeed, the most popular aspect of the examination, to the extent that, given its uniqueness, it also determined the spotlight of a significant research period.

Nevertheless, it is indisputable that several *other criminal acts and provisions of criminal law* also contribute to the evolution of the protection of marriage in criminal law, while with the transformation of concepts, namely the gradual "rethinking"³⁴ and fading away of the prominent position of spouses in criminal law, it appears increasingly less accurate to suggest that a criminal offence or provision of criminal law is designed to protect marriage specifically and not together with other relationships. In addition to a more in-depth examination of the selected criminal acts, and without losing sight of the focus outlined above, these factors are also addressed in the dissertation, in each of the indicated periods, by looking at the further dashes of colour of the protection of marriage in criminal law, hence specifically to examine the criminal law provisions on marriage at a level which is also capable of providing a sense of the dynamics of the examined, in particular the long process of the separation of marriage from criminal offences against sexual freedom and sexual morality, using current legal terminology.

³³ SUK, Jeannie: *Criminal Law Comes Home*, The Yale Law Journal, No. 1/2006. 2.

³⁴ MASSET (2009): *op. cit.* 233.

Finally, it should be mentioned in this section that, in order to illustrate the evolution of protection, it would seem that the obvious solution would have been to highlight the criminal offence of *bigamy*. However, the criminal act in question, which expresses the monogamous nature of marriage as a fundamental principle,³⁵ precisely in the light of the exploration of the historical arc referred to above, has led us to believe that it represents the statics of criminal law protection as opposed to the dynamics of recent changing colours in response for each particular phenomenon. It is precisely with this in mind that *bigamy* has been analysed in detail in the General Part of the dissertation but in each period depicted. An analysis which, as the historical periods progressed, to avoid repetition and given the nature of bigamy as previously mentioned, was increasingly reduced to highlighting the changes in the criminal act in relation to the previous period(s).

II. STRUCTURE OF THE DOCTORAL DISSERTATION AND THE RESEARCH METHODS APPLIED

In the following, in addition to the main lines and units of the dissertation, the significant issues raised in terms of structuring and problem formulation will be highlighted, together with the research methods used. In doing so, the *General Part* will be presented in light of the issues raised above, the titles of the chapters on the criminal offences covered by the *Specific Part* will be described in more detail, and the characteristics of the *Concluding Part* will also be discussed.

II.1. GENERAL PART

The *General Part* is divided into two major units, marked by the nature of criminal protection. Accordingly, the period of the Code of Csemegi is discussed separately as an era of *extensive protection*, followed, as a second unit, by the *era of retreating in its transformation*, divided into three parts along the lines of the criminal codes. It is essential to point out that the Code was chosen as the starting point for the research, although the thread of the work was initially started and carried out from the time of the Hungarian conquest, which may also be seen as a minor "shipwreck" in the process. The main reason for this was justified by the Hungarian legal historical sources since, as is well known, the analysis of the development up to the transformation into a civil society is suitable for painting the legal view of the time.³⁶ However, it nevertheless represents the painting of a "blackboard"³⁷ of criminal law fragments of decidedly questionable source value,³⁸ much of which, in terms of its actual validity, "probably remains only a dead letter."³⁹ Thus, given the limitations of the scope of the dissertation and in order to provide a sufficient basis for the subsequent development of the law, it was decided to analyse the Code in more detail.

³⁵ HARTLEY, Trevor C.: *Bigamy in the Conflict of Laws*, International and Comparative Law Quarterly, No. 3/1967. 680.

³⁶ HEGEDŰS, Géza: *Anyagi büntetőjog az árpádházi királyok korában (Értekezések Eckhart Ferenc jogtörténeti szemináriumából, 4.)*, Kapisztrán Nyomda, Budapest, 1935. 3., 5.

³⁷ MEZEY, Barna: *A büntetőjogi intézmények története a kezdetektől a polgári átalakulásig*, In: MEZEY, Barna (Ed.): *Magyar jogtörténet (4. kiadás), A magyar büntetőjog története*, Osiris, Budapest, 2007. 279–280.

³⁸ ECKHART, Ferenc – BÓNIS, György: *Magyar állam- és jogtörténet, 1956-57. tanév, I. félév*, Felsőoktatási jegyzetellátó Vállalat, Budapest, 1956. 118.; MEZEY (2007): *op. cit.* 278.

³⁹ VÁMBÉRY (1901b): *op. cit.* 285.

It is also worth emphasising that the General Part, in the spirit of presenting the changing colours of criminal law protection of marriage regarding Hungary, contains both a sketch of the *historical development* and the framework of protection in the *current criminal law*. It is considered essential to place these two components in a single unit because, although the dissertation, for the reasons explained above, deals with the historical development of protection in an extensive manner, it is necessary to seek to ensure that the formulation of the dissertation does not stop at presenting a descriptive historical overview, which, in itself provides a very colourful and enjoyable research opportunity. The main aim is, as far as possible, to examine the development of protection in each of the periods indicated, organised around almost *identical questions*, in order to illustrate the dynamics emphasised above, highlighting, on the one hand, the issues relevant to the criminal law protection of marriage in the period as *shaping factors* and, on the other, the *specific manifestations of protection*. The latter is also divided to outline the *contours* of the protective net and further dashes of colour, followed by the *more narrowly defined manifestations of protection by criminal law* under consideration. The description of the shaping factors provides an opportunity to incorporate aspects other than criminal law in the narrow sense, which, at the same time, are fundamental to the nature of the protection. What is more, the outline of contours and further dashes of colour have been placed before the subsections dealing with the elements of the specific protective net because, in this way, while maintaining the same structure as in the subsections focusing on certain criminal codes, the General Part may serve as a kind of framework for the criminal offences highlighted in the Specific Part, as manifestations of the protection of marriage by criminal law in this sense.

The *methodology* of the General Part, by its very nature and its determinate purpose for the whole dissertation, is dominated by the use of the historical and comparative method. In addition to the *theoretical level*, which is fundamental to exploring the legal history of the development of criminal protection, the unit also seeks to provide a *practice-oriented analysis* of the subject matter in question by providing an overview of the available case law as extensive as possible.

In the structure described above, it is possible to follow how, in the era of the *Code of Csemegi*, the traditional approach of intertwining the history of sexual offences and the history of crimes against marriage is being broken down. Even the idea of separate treatment of the latter group is being promoted, a process that is given a significant boost by the change in attitude towards the image of marriage, which has been elevated to the status of a legal institution. In the 'heat' of all this novelty, the outlines of a pervasive but fragmented body of legislation are emerging, and the Code also makes several other points that precisely assess marriage, marital status, and the contract of marriage. In this way, the protection of marriage 'meets' the violation of personal liberty, the criminal offence of indecency, and the criminal acts against property and human life. The main elements of the protective net in this period are adultery, bigamy, criminal offences, and provisions relating to the contract of marriage and the criminal act of agitation against matrimony. All these are discussed, including an assessment of their classification in the Code, their legal object, and, where appropriate, another background, an examination of their factual elements and relevance in practice.

The period from the *so-called 'socialist' Criminal Code*⁴⁰ to the *current legislation* is characterised by a very different type of protection compared to the era of the Code of Csemegi, although it is worth noting that criticism of the extensive protection was already voiced in the latter era. The seeds of change sown earlier seem to be sprouting in *Act V of 1961*, which, as

⁴⁰ Act V of 1961 on the Criminal Code. (Hereinafter referred to as: Act V of 1961.)

shaping factors, is permeated by the challenges to the institution of marriage and family relationships, the developing perception of the role of criminal law in society, and the emergence of constitutional defence. All this is accompanied by decriminalisation processes at all further levels, as a result of which the scope of defence beyond the protective net has been reduced to criminal offences of violence against sexual morality, while the only concrete manifestation of the criminal law protection of marriage is the criminal act of bigamy, which is criminalised in a much narrower form compared to the Code of Csemegi. The *Criminal Code of 1978*⁴¹ is characterised by the accumulation of phenomena related to the institution of marriage and family relationships, the changing and, at the same time, increasing constitutional defence of marriage, and a developing approach to criminal law, in addition to which, even though the further dash of colour of the protective net is now also 'disappearing' concerning the criminal offences of rape and sexual assault – the reference to marital cohabitation for passive subjects is abolished –, bigamy is an unchanged manifestation of criminal law protection.

As regards the *effective Criminal Code*, among the shaping factors, in addition to the current challenges, the cooperative dynamics between criminal law and family law, the need to address domestic violence and the evolving concept of family relationships, the positive trend in domestic statistics on the contract of marriages, and the issue of prioritising constitutional defence are highlighted. Given the above, this subsection also serves as a kind of background to the two criminal acts in the Specific Part as manifestations of the protection of marriage in criminal law; moreover, several factors relevant to the current criminal law are analysed in detail concerning the selected criminal acts, the title on the criminal law protection of marriage, unlike the previous title of the same name, has not been split up and its subject matter has been slightly shorter and has a different emphasis. As the concluding points of this title, given the fact that the amendments concerning the criminal law protection of same-sex couples' relationships are discussed here in relation to the criminal act of bigamy, the criminal offence of harassment, which was already introduced in the previously effective Criminal Code, and is also relevant to the issue, is analysed briefly before the criminal act of bigamy.

II.2. SPECIFIC PART

Turning to the structural presentation of the *Specific Part* of the dissertation, it should be noted first – as has already been mentioned at various points – that in this respect, two criminal offences are examined, interwoven around two more specific, highlighted guiding ideas, which are reflected in the titles and preambles of the two separate chapters.

II.2.1. Intimate Partner Violence – The Dilemmas of a Criminal Offence That Has 'Become Visible'

*"Things do not begin outside, but inside, and not below, but above,
and not in the visible but in the invisible."*⁴²

Béla Hamvas

The chapter exploring the criminal act of intimate partner violence, along the lines of *Béla Hamvas*, is defined by the idea of '*becoming visible*'.⁴³ The present unit aims to outline the doctrinal issues raised by the analysis of the criminal offence, which is celebrating its tenth

⁴¹ Act IV of 1978 on the Criminal Code. (Hereinafter referred to as: the previously effective Criminal Code.)

⁴² HAMVAS, Béla: *A láthatatlan történet/ Sziget*, Medió, Budapest, 2006. 1.

⁴³ Cf. GARAI, Renáta: *A kapcsolati erőszak dilemmái. Tények és tévhitek a gyakorlatban*, In: VÓKÓ, György (Ed.): *Kriminológiai Tanulmányok 54.*, Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2017. 186.

'anniversary',⁴⁴ by processing statistical data and the case law on the criminal act of the district courts of the Debrecen Regional Court. With regard to the chosen lines and possibilities of the study, it should be pointed out that there has been extensive research on the criminal offence of intimate partner violence in the recent past. *Renáta Garai* has given in-depth analyses of the theoretical and practical aspects of the criminal act in research reports carried out within the framework of the National Institute of Criminology (OKRI), a defended doctoral dissertation,⁴⁵ and numerous other studies constantly conquering new areas in her research. All these findings, in addition to providing an excellent basis for the study of the various aspects of intimate partner violence, have also set some of its limits in terms of the directions it may take. Accordingly, the elaboration is based on the findings already available in this way while concentrating on the less affected lines. The criminal offence is essentially defined by a critical approach, using a dogmatic *method*. The processing also relies heavily on analysing the research reports provided, available statistical data and the results of the empirical research. The latter consists of examining the case files of all criminal cases initiated and closed for the criminal act of intimate partner violence from the entry into force of the effective Criminal Code until 31 January 2023, under the territorial competence of the Debrecen Regional Court.

The discussion opens with an *outline of the framework* of the examined criminal offences, touching upon the *basic principles of domestic violence* as a phenomenon, which also forms the basis for the 'creation' of the criminal act and, in this context, the issues surrounding the creation of *intimate partner violence*. In this title, it is also considered appropriate to analyse the scope of the *specific passive subjects* and, accordingly, the scope of the *subjects* since it cannot be stressed enough that it is the legal fact of the specific passive subject that has most determined the path leading to the formation of the criminal offence under consideration. In this context, it is necessary to seek to describe the statistical evolution of the aforementioned subjects by age group and gender, in addition to which the findings of the empirical research referred to above and the relevant research reports of the National Institute of Criminology are of particular importance (Title I.).

The following title is a presentation of the *instructions and additional pieces of information* to the examination of the *criminal offence of intimate partner violence*, which seeks to systematise the experience and opinions of the *legal literature* gathered in the ten years of the criminal act and to outline the development of the *jurisprudence* of the criminal offence, primarily focusing on the analysis of the elements that criminalise the manifestations that constitute the novelties of the criminal act, which have been taken from the criminological concept of domestic violence. In addition to the study of the elements of the criminal offence, a specific point is the examination of the requirement of systematic perpetration, which, after a conceptual definition of the content of the criterion, is also analysed concerning intimate partner violence. The elaboration is concluded by venturing into the hitherto unexplored territory of the study of the jurisprudence of the systematic nature of the criminal act, in which the theoretical classification and ideas developed in the previous subsections on the guiding interpretation of the concept are given weight by the content of the case law (Title II.). The present chapter ends with a *brief summary* of the main message and the evolutionary arc of the criminal offence of intimate partner violence, reflecting on the ideas raised in its introduction (Title III.).

⁴⁴ Given that the criminal offence of intimate partner violence, as the effective Criminal Code, entered into force on 1 July 2013, the year of the conclusion of this dissertation therefore marks its tenth 'anniversary'.

⁴⁵ GARAI, Renáta: *A kapcsolati erőszak „szövődményei” – egy nóvum hatása és joggyakorlata*, PhD Dissertation, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2021.

II.2.2. In the Wake of 'Peculiar Relationships' – Evaluating the Criminal Offence of Abuse by Establishing Family Relationships in the Fight against Relationships of Convenience

*"People do not commit crimes without a reason. Violas grow from violet seeds, cabbages from cabbage seeds, potatoes from potatoes, and sins grow from sins."*⁴⁶

Kálmán Mikszáth

The chapter examining the criminal offence of *abuse by establishing family relationships*, along the lines of *Kálmán Mikszáth*, may best be grasped in terms of its 'peculiar', 'complex' nature. While the criminal act under analysis does not quite involve '*peculiar relationships*' in the *Mikszáthian* sense, the complexity of the approach reflected in the quotation and the need to explore the underlying elements – which, reaching the concluding thoughts of the present chapter, facilitate to paint a more rounded picture of the phenomenon of the relationships of convenience behind the examined criminal offence – are applicable to the study. In terms of *methodology*, the chapter under review is mainly dominated by a critical analysis of the chosen criminal act from a dogmatic point of view, supplemented by a comparative method and an attempt to extensively outline the approach of the European Union to the phenomenon of relationships of convenience, while making the theoretical aspects more complete and colourful with elements drawn from case law and legal practice, highlighting the elaboration of empirical research carried out on a countrywide basis, as well as the processing of the results of the statistical analyses.

It is essential to point out at the outset that evidence of the link between marriage and migration in space and time has been available from very early on in history,⁴⁷ but that the use of marriage and, moving towards the present day, other family relationships as a means of acquiring the right to residence, has only recently been seen at historical scales. In the context of the European Union's rules on residence, such relationships are the basis for a direct abuse of the right of free movement and residence, and the related struggle seems to be intensifying with the *rise of migration*, one of the most prominent globalisation factors of the 21st century. Eventually, an examination of the relevant instruments of the European Union reveals a *strong need for constructive action*, and the linking of relationships of convenience with various criminal activities adds *new colours* to the analysis of a phenomenon whose magnitude cannot be defined in precise terms (Title I).

It is clear from the explanatory memorandum to the criminal offence of abuse by establishing family relationships, which is the first criminal act in Hungarian law to criminalise the establishment of the discussed relationships, that it only highlights the dangers posed by the relevant conduct of Hungarian citizens and third-country nationals, and the *increasing threat to Hungary and the European Union from irregular migration*, as reasons in favour of criminalisation. This line of argument is also predominant in the relevant literature. However, it cannot be ignored that marriages of convenience and other relationships of convenience included in the criminal offence in question are clearly contrary to the *values of protection of marriage and the family* enshrined in the Fundamental Law. At the same time, there is also a view in the literature that, in criminal terms, the criminal act of abuse by establishing family relationships is *not even dangerous to society*. All these considerations – and the fact that the latter interpretation is that the discussed criminal offence is a criminal offence without a protected legal object – understandably draw attention to the *legal object* of the criminal act of

⁴⁶ MIKSZÁTH, Kálmán: *Különös házasság*, Osiris, Budapest, 2008. Part 2. Chapter 1.

⁴⁷ BRETTELL, Caroline B.: *Marriage and Migration*, Annual Review of Anthropology, No. 1/2017. 81.

abuse by establishing family relationships. In following the path defined by the protected legal object, the present title, first and foremost, sets out to examine some of the issues raised by the criminal offence under discussion, in part by exploring other branches of law, intending to broaden the picture of the criminal act of abuse by establishing family relationships in the literature. This part is followed by an interpretation of the elements of the *criminal conduct*, an analysis of the *types of perpetrators*, the *purposes* of the discussed criminal offence, and an exploration of the issues of *delimitation and cumulation*. Meanwhile, the results of the empirical research provide an opportunity to gain an insight into the 'reality' behind the wording of the discussed criminal act, which shades the examination of certain dogmatic questions while at the same time enhancing the arguments about the justification for the creation of the criminal offence, and indeed about certain aspects of the legislation in general (Title II.). Our chapter concludes, along the lines of the thoughts of *Kálmán Mikszáth* highlighted above, with observations that underline the importance of choosing the means of responding to a complex phenomenon (Title III.).

II.3. CONCLUDING PART

Finally, the *Concluding Part* of the dissertation discusses how the thoughts of *Rusztlem Vámbéry* may be interpreted from the 'perspective' of more than a hundred years and the research experience as well and how they also lead over to contemporary challenges. Having reached this terrain and highlighting the knowledge gained in the chapters of the Specific Part, the role of intimate partner violence in relation to domestic violence and the role of abuse by establishing family relationships concerning the phenomenon of relationships of convenience is evaluated. Accordingly, the aim is not to provide a comprehensive summary of the chapters but rather to clarify the picture that emerges from them and draw conclusions. With regard to *intimate partner violence* and taking into account the nature of the dilemmas highlighted and their evolution and the options for dealing with them and bearing in mind the statistical data and the role of the criminal act in question in relation to the phenomenon under study, the picture that is emerging of the criminal offence should be assessed as a *promising start*. On the other hand, the *abuse by establishing family relationships* presents a much more complicated situation, in which the problems of the criminal act in case law result in situations that differ from the underlying presumed purpose of the creation of the criminal act, which the practitioners seek to 'correct' in the context of a practice that is thus determinately divisive, and it is, therefore, the *assessment of the various possibilities* for dealing with *relationships of convenience* that are situated within and beyond criminal law that is most characteristic of this evaluation.

III. NEW SCIENTIFIC RESULTS OF THE DOCTORAL DISSERTATION

III.1. OLD AND NEW ISSUES REGARDING THE CRIMINAL LAW PROTECTION OF MARRIAGE

Reflecting on the ideas raised in the prelude to the introductory thoughts of the dissertation abstract, the question rightly arises: what does criminal law defend about marriage? *Vámbéry*, as the author of the reflection in question, argues that criminal law protects the *morality of marriage* rather than love⁴⁸ and thus also draws the final line at the limits of the mission of

⁴⁸ VÁMBÉRY (1901a): *op. cit.* 333.; VÁMBÉRY (1901b): *op. cit.* 471.

criminal law to protect marriage. He envisages that, at a sufficient degree of moral maturity,⁴⁹ the public perception of *society* – as a factor more potent than criminal law – will condemn anyone who does not respect the morality of marriage, and the *individual* will have a more fully expressed power of self-restraint over desires that threaten the order of society, at which point criminal law may cease to function. However, the passionate confidence in a future with more advanced conditions, which is also characteristic of Vámbéry's time, does not allow us to really separate the protection outlined from the novelistic object of love, and, what is more, it is precisely in Vámbéry's world of thought that it is the essential element of marriage and almost contradicts the quoted thought: the '*sanctity of love*' is in itself described as a force which distinguishes marriage from other contracts as the only surplus, and which cannot be replaced even by the sanctity of the form, and the withdrawal of criminal law from the protective fortifications surrounding marriage, as discussed above, may also take place "*when love is considered a prerequisite for marriage and marriage a prerequisite for love...*".⁵⁰

However, going beyond the era of Vámbéry, the period chosen as the starting point for the dissertation, even in the decades of the 20th century that are getting closer to the present and even reaching the 21st century, it still cannot be said that the desired and outlined moral superiority and the fullness of love prevails, which in an idyllic state, the criminal law – or anyone undertaking research of the chosen subject – may, after the storms of legal history, withdraw with relief from the protection of marriage. While the task of grasping the concept of marriage has not become any easier nowadays – indeed, the impossibility of creating a comprehensive concept of marriage has been acknowledged even by civil law, which operates in a 'domestic context'⁵¹ concerning the issue –, regarding the changes rooted primarily in the development of society, it should be considered that the *possibilities for examining the protection of marriage in criminal law*, even in their evolution, *have not diminished*.

Among the interconnected factors that induced the change, the transformation of the *relationship between spouses* should be highlighted; who are now equal in the broad sense of the word, who maintain their sexual autonomy within the bonds of marriage, and thus, from the perspective of criminal law, may become both perpetrators and victims of the relevant crimes. Moreover, criminal law is increasingly repositioning itself in its most sensitive contacts with moral relations and is thus also abandoning the definition of the moral content of marriage, limiting itself to tracking the changes that occur. In the context of these changes, it is of crucial importance that, with the emergence and expansion of partnerships, criminal law protection is also becoming more relative, as it is no longer limited to the marriage, which was first formally contracted as a church ceremony and then, as it evolved historically, compulsory before a public official and whose evolution is determined by several factors.

Accordingly, with regard to marriage, given its retreat mixed with transformation, it should be stated that criminal law protection has not yet reached its resting point. Moreover, it is possible to examine in light of its *changing colours*, such as the criminal offences of intimate partner violence and abuse by establishing family relationships, which are the subject of the following examination in order to see how the main challenges, which are also set out in the chapters in which they are discussed, have been met in the light of the experience of the research.

⁴⁹ VÁMBÉRY (1901a): *op. cit.* 329.

⁵⁰ VÁMBÉRY, Rusztem: *A házasság, mint egérfogó*, Századunk. Társadalomtudományi Szemle, No. 3/1928. 636.

⁵¹ SZEIBERT, Orsolya: *A családjogi harmonizáció kérdései és lehetőségei Európában: a házasság, házasságon kívüli partnerkapcsolatok, szülői státusz, közös szülői felelősség és kapcsolattartás területein*, HVG-ORAC, Budapest, 2014. 33.

III.2. A PROMISING START IN THE FIGHT AGAINST DOMESTIC VIOLENCE – IMPRESSIONS AND ISSUES RAISED BY THE EXPANSION OF THE CRIMINAL OFFENCE OF INTIMATE PARTNER VIOLENCE

To sum up, it is undeniable that *several factors* contribute to the *low registration rate of intimate partner violence*. In this context, it is worth highlighting that according to the analysis of the elements of the criminal act defined in *Subsection (1) of Section 212/A. of the Criminal Code* – which has been under scrutiny in the dissertation due to their under-researched nature –, it became evident that the translation of the criminological phenomenon of domestic violence into the 'language' of substantive criminal law cannot be considered successful, and the elements that criminalise psychological abuse and economic incapacitation leave open professional questions not only at the level of legal literature since these are unlikely to be resolved in legal practice either. In the occasional cases that do occur, the elements referred to merely raise further questions of classification, such as psychological abuse, which has at least a small number of practical manifestations but which is also found in cases where it intertwines with assault or even the dominance of the latter is evident from the statement of facts, thus drawing the line of classification at the first eye of the chain of manifestations that characterise domestic violence.

Similar challenges do not arise in relation to the 'well-known' elements of the criminal offence under *Subsection (2) of Section 212/A. of the Criminal Code*, while the clearly predominant nature of the various forms of assault suggests that concerning cases involving intimate partner violence,⁵² which already require special proof, the acting authorities may find it very helpful if they may at least work with established and stable concepts and tools. It is reassuring, however, that case law will, over time, provide answers to the doubtful points about the questions concerning cumulation raised by the paragraph referred to, for example, the findings on the criminal act of endangering of a minor, which have been outlined and which form the basis for various classifications.

Among the points highlighted, the *systematic nature* of the criminal offence should also be mentioned, which is one of the essential elements of its *sui generis* character and the most controversial legal fact of the criminal act under examination. Concerning this element, by combining the in-depth analysis of the legal literature with the experience gained in the hitherto unexplored field of its manifestations in legal practice, it should be concluded that the interpretation of systematicity in relation to intimate partner violence has begun to be explained in a way that is accepted and is intended to be applied as widely as possible. This perception entails a relative stretching of the scope of the criminal offence and various specific interpretative features.

Combined with the natural latency inherent in the character of intimate partner violence, all these uncertainties may definitely result in the emptying of the criminal act, while the trend in the number of registered cases of the criminal offence under discussion has been steadily increasing since its entry into force in July 2013 and the latest report of 2022 show an uninterrupted and, in fact, even more marked, upward trend: 324 cases in 2015, 396 in 2017, 650 in 2020 and finally, in 2022, the number of cases was more than double compared to the first year cited; namely 761 were registered.⁵³ All this is particularly highlighted by the fact that

⁵² BÉRCES, Viktor – DOMOKOS, Andrea: *A családon belüli erőszak szankcionálásának büntetőjogi lehetőségeiről*, Jogelméleti Szemle, No. 3/2017. 82.

⁵³ Unified Criminal Statistics of the Investigation Authorities and the Prosecution Service. Registered criminal offences in total according to the place of the commitment (01/01/2013–30/06/2018); Registered criminal offences in total according to the place of the commitment from the 2nd semester of 2018.

the number of registered criminal acts in total has started to decrease since the entry into force of the effective Criminal Code, with a total of 167 774 criminal offences registered nationally in 2022, compared to 280 113 criminal acts registered in 2015.⁵⁴

In the meantime, it cannot be ignored that the existence of the criminal offence of intimate partner violence is only one of the possibilities, and in practice, not one that is easily accessible to victims. In order to change the current picture for the better and to enable victims to turn to the authorities promptly and with confidence, in line with the thoughts of *Ágnes Frech*, above all, there is a need for much more awareness-raising work, for the possibility of state victim support, for the effective functioning of child protection signalling systems and, last but not least, for multi-faceted, modern training for professionals dealing with such cases.⁵⁵ At the same time, the various *forms of action* aimed at *reducing community tolerance of domestic violence*, such as short films showing what may unfortunately be described as 'everyday' forms of abuse, series of national campaigns, the *secret shelters and crisis centres* explicitly established for victims of intimate partner violence, organised by the National Crisis Management and Information Telephone Service (OKIT), with the support of experts, the *bills and packages of measures* designed to combat intimate partner violence and to achieve a higher level of protection for families are of particular importance. This list, which does not claim to be exhaustive, should not fail to highlight the *spirit of the effective Code of Criminal Procedure*,⁵⁶ which focuses on the enhanced protection of victims and the enforcement of their rights in line with domestic research and international standards.

At the end of the analysis, it should be concluded that the criminal act under examination raises several dogmatic and delimitation questions and difficulties of interpretation and that in the past ten years, not all problems have been solved. However, research experience in the field of legal practice, particularly concerning empirical research, has shown that there is a *strong need for effective action to tackle domestic violence*, not only at the level of legislation and criminal policy⁵⁷ but also on the part of the acting authorities, a need which is further underlined by the growing statistical incidence of the discussed criminal offence.

However, these findings also highlight that there is an *actual weight attached to tackling the problems* around the criminal act of intimate partner violence. The criminal offence referred to, created in the sensitive area of combating domestic violence, must be an effective tool for those in need to fulfil its mission and turn the dreams of those who fight for the criminal act of intimate partner violence into a 'visible' reality, which may be rooted in the analytical development of legal practice and in making the specialised knowledge of the phenomenon and the criminal offence thus generated available to the authorities responsible, and, moreover, in 'training' and raising the awareness of the wider society, as described above. All these developments in the field of the criminal act of intimate partner violence may, therefore, be seen with hope as an encouraging start to a promising instrument to combat domestic violence.

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ HORNYIK, Zsuzsanna: *A kapcsolati erőszak törvényi szabályozása és annak érvényesülése. Interjú dr. Frech Ágnes bírónővel*, Belügyi Szemle.hu, <https://belugyiszemle.hu/hu/node/578> (Accessed: February 25, 2023.)

⁵⁶ Act XC of 2017 on the Code of Criminal Procedure.

⁵⁷ BÉRCES – DOMOKOS (2017): *op. cit.* 85.

III.3. "THE POTENTIAL OF THE CRIMINAL JUSTICE SYSTEM IS NOT UNLIMITED..."⁵⁸ – ALTERNATIVES FOR MANAGING RELATIONSHIPS OF CONVENIENCE

Framing the analysis from a broader perspective, the main challenge in legislating *provisions of criminal law* in relation to irregular migration is the *extent* to which a state invokes substantive and procedural criminal law instruments and institutions as a solution to sanction illegal acts. The use of instruments of criminal law as the "*sanctioning keystone*"⁵⁹ of the legal system as a whole is justified only in cases where other legal instruments no longer seem sufficient to eliminate or prevent the infringing condition; therefore, it is necessary to be careful not to reduce criminal law into a "basic stone".⁶⁰ In this context, *Mihály Tóth* also points out, in connection with the application of the *ultima ratio* principle, that overcrowding the Criminal Code with administrative norms is extremely dangerous, as, in this way, the effectiveness of criminal law is inevitably undermined and loses its authority even where it would be indispensable.⁶¹

In the present case, when examining the elements of the phenomenon being considered, it is highly doubtful that the *issues primarily related to immigration policing* should or could be solved through criminal law since, although the range of evidence that may be used in this way is broadened and, of course, more significant operational tools are available, overcoming difficulties that are otherwise 'commonplace' in the field of immigration policing is *not easier in criminal proceedings either*. This finding is further underlined by the fact that the criminal offence under discussion, in its present form, is *not very well suited to its purpose* since the legislator intended to punish primarily a specific category of abuses linked to the issue of residence permits; however, as is evident from the analysis of the legal facts of the criminal act, it is the basis for, unlike the original purpose, holding responsible as perpetrators a vulnerable group of people, the 'targets' of the phenomenon, who do not count on legal consequences. Furthermore, by 'classifying' these people, who are tempted to carry out complex transactions for a small amount of money, which in most cases means survival for them, as perpetrators, these vulnerable, exploited people are also threatened with criminal sanctions.

The danger to society of the acts committed by perpetrators, the magnitude of the benefits they obtained and the risk of becoming entangled in the labyrinths of legal consequences, the dogmatic characteristics of the criminal act of abuse by establishing family relationships – it should be mentioned for instance, the consequences of dual purpose, including the specific examination of the purpose to obtain material gain and the resulting divergent case law, which seeks to resolve the dilemmas of the criminal offence in practice, or the assessment of the elements of the criminal conduct – all point to the fact that the creation of a criminal act is *not necessarily justified* in this case, or at least that it would require a radical overhaul in its present form, in its structure and its elements. Moreover, its brevity and the lack of aggravated forms also suggest that – also on the basis of the commitment to the legal consequences of criminal law – it would have seemed sufficient to add a new Subsection to the criminal offence of *facilitation of unauthorised residence* (Section 354 of the Criminal Code), which is similar to the criminal act under consideration in many respects, and therefore the creation of a *sui generis delict* is not considered necessary from the point of view of the *placement and drafting* of the

⁵⁸ Citing the thoughts of *Tibor Király*: TÓTH, Mihály: *A menekültkérdés kriminalizálása*, Élet és Irodalom, No. 38/2015. 3.

⁵⁹ *András Szabó* coined the now-classic expression in his minority report to the Decision 23/1990. (X. 31.) AB (Constitutional Court) on the abolition of the death penalty.

⁶⁰ TÓTH, Mihály: *Magyarország negyedik Büntető Törvénykönyve*, Jogtudományi Közlöny, No. 10/2014. 451.

⁶¹ TÓTH, Mihály: *Remények és aggodalmak negyedik Büntető Törvénykönyvünk bölcsőjénél*, Állam- és Jogtudomány, No. 4/2011. 440.

provision neither. However, when examining the issue of being criminalised, it is reasonable to assume that it is not the deterrent effect of a criminal act that would be of sufficient importance in this area, but rather, for example, a *misdemeanour*, if it could be combined with sufficient investigative power and, by expanding the possibilities of the prosecuting authority, would increase the provability of the acts, which, as confirmed by the experience of the empirical research, would be of elementary importance due to the nature of the cases.

This is also supported by the finding that, as explained in detail in the dissertation, the criminal offence under discussion is *not likely to be revived in the tenth year of its effectiveness*, and thus those who, when creating the criminal act of abuse by establishing family relationships, hoped that criminal sanctions would be an effective deterrent to restrain parties from establishing relationships of convenience, were disappointed. In this connection, it should be pointed out that it would, of course, be wrong and would lead to exaggerated conclusions if only the vague statistical presence of the criminal act in question were to be considered of fateful – or even fate-decisive – significance. The picture is, however, nuanced by the results of the empirical research carried out, which show that 'behind' the eighty-five criminal acts of abuse by establishing family relationships recorded to date⁶² are, in fact, five cases, albeit of varying scope. Furthermore, by making the 'brides' the central actors in the cases and by making it impossible to prosecute the 'husbands', determined by the purpose of obtaining material gain, the criminal offence under discussion does not have an effective 'answer' to the phenomenon of relationships of convenience, which is very widespread and is taking on new colours, at least in assessing the legal facts of the criminal act. However, it should be emphasised that, even with the minor nature of the criminal act, the results of the empirical research showed particularly thorough and vigorous procedures, which were also enriched by, among others, communications with the International Criminal Police Organisation (Interpol) and embassies of foreign countries, and by investigations requiring specialised knowledge.

To conclude the discussion of the legislation, it is worth mentioning that, in order to effectively deal with this phenomenon, it would be advisable to combat the problem at an early stage by raising the awareness of the authorities 'involved' in the establishment of the relationships of convenience, especially marriage officials. This is the so-called "*destructive strategy*", which has been applied, for example, in Lithuania, in agreement with the European Union Agency for Criminal Justice Cooperation (Eurojust) and several Member States, and which has had a positive impact.⁶³ Nevertheless, a similar, well-established procedure is the specific *signalling* role and powers of the civil registry authorities towards the competent authorities, as in the United Kingdom or Austria, combined with applying the necessary immigration policing and administrative and criminal sanctions.⁶⁴ This would be of particular importance in the case of Hungary because, as it has already been pointed out, the fact that neither the registrar nor anyone else examines the intentions of the persons appearing before them at the time of the marriage is a typical problem concerning marriages of convenience, and, as it has already been emphasised several times, from a civil law point of view, the marriage of kind referred to is not a ground which affects the existence – or even the validity – of a marriage.⁶⁵

⁶² Unified Criminal Statistics of the Investigation Authorities and the Prosecution Service: *op. cit.*

⁶³ *Eurojust Annual Report 2017. Criminal justice across borders*, Eurojust, 2018. QP-AA-18-001-EN-C. 34. http://www.eurojust.europa.eu/doclibrary/corporate/eurojust%20Annual%20Reports/Annual%20Report%202017/AR2017_EN.pdf (Accessed: September 4, 2021.)

⁶⁴ BOJCSEV, Gabriella: *A harmadik országbeli állampolgárok családjegyesítéséhez való jogának aktuális kérdései az Európai Unió bevándorlási politikájában és jogában*, Magyar Rendészet, No. 4/2012. 346.

⁶⁵ JURISPRUDENCE-ANALYSING WORKING GROUP, CURIA OF HUNGARY: 2012.El.II.F.1./9. 80.

In addition to the above, it would also be of paramount importance to *raise awareness* of this *group of offenders*, warning typical 'targets' of the dangers assessed by the law and beyond. Moreover, the lack of information is not only a problem for the perpetrators of the criminal cases described. These assumptions may be reinforced, for example, by examining, after brief online browsing, the threads seeking advice from the Internet community on the issue of marriages of convenience and the responses to them. It is also noteworthy that for certain types of marriage of convenience, other Member States of the European Union already have a special society and website to help 'brides-to-be'.

The evolutionary arc of the relationships of convenience concerning the European Union, together with an examination of the new colours of the phenomenon, points to a *perspective worth adopting* in the case of forms of crime that transcend both territorial and functional boundaries of *criminal law*,⁶⁶ which approaches the inherently complex phenomenon of relationships of convenience with the necessary experience and soberly reveals the position of the persons involved while remaining open to the application of new forms of cooperation. The activities inspired by the new image do not mean, of course, that all issues will be solved by the legal community of the European Union instead of the Member States, but neither do they mean that the nation-state mechanisms alone are sufficient. With regard to the phenomenon under examination, it is particularly true that the *two levels presuppose and complement* each other in terms of interpretation and activities,⁶⁷ in which system, the continuous improvement of Hungarian legislation and practice cannot be ignored. With all this in mind, it is advisable to choose effective means of combating the relationships of convenience that are also marked by the challenges posed by migration.

IV. CLOSING REMARKS

Coming to the concluding reflection of the present research, it should be considered that the examination of the criminal law protection of marriage, faithfully to the line of thought of the bond at the heart of the study, is at once "*something old, something borrowed, something blue, something new*"⁶⁸ in terms of research on criminal law. It is a subject that is *eternal* and, at the same time, *ever-evolving*, and the excitement of its treatment is heightened by its *gap-filling* nature and its *natural interaction with private law* and its *constant change*, given that as the starting point for the legislation concerning the discussed topic – by virtue of the very purpose of criminal law, which is to protect the order of the existing society at all times –, *marriage* should be in the form and with the content in which and with which it is recognised and regulated by the *law* in the society concerned.⁶⁹

⁶⁶ SIEBER, Ulrich: *Grenzen des Strafrechts – Grundlagen und Herausforderungen des neuen strafrechtlichen Forschungsprogramms am Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht*. Zeitschrift für die Gesamte Strafrechtswissenschaft, No. 1/2007. 1., 31.

⁶⁷ See MISKOLCZI, Barna: *Az európai büntetőjog alternatív értelmezése*, PhD Dissertation, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Pécs, 2018. 9–10.

⁶⁸ See GÖRGÉNYI, Ilona: *A resztoratív igazságszolgáltatás*, In: FARKAS, Ákos (Ed.): *Fejezetek az európai büntetőjogból*, Bíbor Kiadó, Miskolc, 2017. 137. Referring to the following publication: MORRIS, Allison – GELSTHORPE, Loraine: *Something Old, Something Borrowed, Something Blue but Something New? A Comment on the Prospects for Restorative Justice under the Crime and Disorder Act 1998*, Criminal Law Review, No. 2/2000. 18.

⁶⁹ VÁMBÉRY (1901b): *op. cit.* 466.

For all its challenges, and even reinforced by them, mapping the changing colours of the criminal law protection of marriage has provided an opportunity for a more exciting than expected and extremely rewarding research, which I have endeavoured to do condignly.

Registry number: DEENK/441/2023.PL
Subject: PhD Publication List

Candidate: Petra Ágnes Kanyuk
Doctoral School: Géza Marton Doctoral School of Legal Studies
MTMT ID: 10051146

List of publications related to the dissertation

Articles, studies (10)

- Kanyuk, P. Á.:** A migrációs vonatkozású érdekkapcsolatok elleni fellépés az Európai Unióban.
Jogtudományi közlöny. 77 (7-8), 298-304, 2022. ISSN: 0021-7166.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: A
- Kanyuk, P. Á.:** Egy be nem váltott remény margójára?: avagy a családi kapcsolatok létesítésével visszaélés és a migrációs vonatkozású érdekkapcsolatok jelensége.
Belügyi Szemle. 70 (3), 559-587, 2022. ISSN: 2062-9494.
DOI: <http://dx.doi.org/10.38146/BSZ.2022.3.7>
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: A
- Kanyuk, P. Á.:** What Are They Doing in the Shadows? Imprints of the Prevalence of Intimate Partner Violence.
Public Goods & Governance. 7 (1), 55-64, 2022. EISSN: 2498-6453.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21868/PGnG.2022.1.5>
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: C
- Kanyuk, P. Á.:** 'Különös házasságok': a családi kapcsolatok létesítésével visszaélés dilemmái.
Miskolci jogi szemle. 16 (1), 110-132, 2021. ISSN: 1788-0386.
DOI: <http://dx.doi.org/10.32980/MJSz.2021.1.944>
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: A
- Kanyuk, P. Á.:** A családi kapcsolatok létesítésével való visszaélésről: Büntetőjogon innen és túl.
Jogtudományi közlöny. 76 (11-12), 524-530, 2021. ISSN: 0021-7166.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: A
- Kanyuk, P. Á.:** A migráció kriminalizálásának kérdései - gondolatmorzsák a büntetőjog szerepéről és aktuális tendenciáiról.
In: A jogérvényesítés és a jogvédelem új útjai. Szerk.: Szikora Veronika, Árva Zsuzsanna, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Debrecen, 133-148, 2021. ISBN: 9789634903901

7. **Kanyuk, P. Á.:** "A büntetőhatalomban rejlő lehetőségek nem korlátlanok...": gondolatok a családi kapcsolatok létesítésével visszaélés tényállásáról.
Magyar Rendészet. 19 (2-3), 97-114, 2019. ISSN: 1586-2895.
DOI: <http://dx.doi.org/10.32577/mr.2019.2-3.6>
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: B
8. **Kanyuk, P. Á.:** Favágásra kardot...?: gondolatok a kapcsolati erőszak önálló tényállásáról.
Közjavak. 4 (2), 20-32, 2018. EISSN: 2498-7190.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21867/KjK/2018.2.4>
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: D
9. **Kanyuk, P. Á.:** Only a Fraction of Reality...: Combating Violence Against Women in Hungary.
Public Goods and Governance. 3 (2), 5-10, 2018. EISSN: 2498-6453.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21868/PGnG.2018.2.13>
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: C
10. **Kanyuk, P. Á.:** A kapcsolati erőszak sui generis tényállásának szerepe a családon belüli erőszak megfékezésében.
Magyar Rendészet. 16 (5), 31-44, 2016. ISSN: 1586-2895.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: B

Conference presentations (2)

11. **Kanyuk, P. Á.:** A házasság intézményének védelmi szintjei.
Profectus in litteris. 11, 37-42, 2020. ISSN: 2062-1469.
12. **Kanyuk, P. Á.:** Kritikai gondolatok a kapcsolati erőszak szerepéről a családon belüli erőszak elleni küzdelemben.
In: A 15 éves PEME XVII. PhD - Konferenciájának előadásai. Szerk.: Koncz István; Szova Ilona, Professzorok az Európai Magyarországért Egyesület, Budapest, 216-224, 2018. ISBN: 9786155709050

List of other publications

Articles, studies (46)

13. **Kanyuk, P. Á.:** A 'Paradigm Shift' in the Criminal Law System: The Evolution of the Mediation in Criminal Matters in Hungary, by Virtue of the EU Expectations.
Public Goods & Governance. "Accepted by Publisher" (-), 1, 2024. EISSN: 2498-6453.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: C

14. **Kanyuk, P. Á.:** As Old as the Use of Money?: Thoughts about the Regulation of Counterfeiting Currency in the Light of the International and EU Expectations.
Public Goods & Governance. "Accepted by Publisher" (-), 1, 2024. EISSN: 2498-6453.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: C
15. **Kanyuk, P. Á.:** European Criminal Law: Changes in the Light of the Treaty of Lisbon - Part Two.
Public Goods & Governance. "Accepted by Publisher" (-), 1-6, 2024. EISSN: 2498-6453.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: C
16. **Kanyuk, P. Á.:** European Criminal Law: From Where to Where? - Part One.
Public Goods & Governance. "Accepted by Publisher" (-), 1, 2024. EISSN: 2498-6453.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: C
17. **Kanyuk, P. Á.:** Far from the Principle of 'Societas Delinquere Non Potest': The Establishment of Criminal Liability of Legal Persons in Hungary and Beyond.
Public Goods & Governance. "Accepted by Publisher" (-), 1, 2024. EISSN: 2498-6453.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: C
18. **Kanyuk, P. Á.:** How Much Is Enough?: The Interpretation of "Grave Risk" in an International Child Custody Dispute.
Public Goods & Governance. "Accepted by Publisher" (-), 1, 2024. EISSN: 2498-6453.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: C
19. **Kanyuk, P. Á.:** Memories of the 'Class of 2004': A Foretaste of Some Thoughts on the Occasion of the 16th Anniversary of Hungary's Accession to the EU.
Public Goods & Governance. "Accepted by Publisher" (-), 1, 2024. EISSN: 2498-6453.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: C
20. **Kanyuk, P. Á.:** 'Ticking Time Bombs' on the Road?: Electric Scooter Laws in the European Union.
Public Goods & Governance. 8 (1), 81-85, 2023. EISSN: 2498-6453.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21868/PGnG.2023.1.9>
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: C
21. **Kanyuk, P. Á.:** All Eyes on Warsaw: Locked in a Legal Battle with the EU over the Legitimacy of Judicial and Constitutional Reforms.
Public Goods & Governance. "Accepted by Publisher" (-), 1, 2023. EISSN: 2498-6453.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: C

22. **Kanyuk, P. Á.:** An Early 'Christmas Present' for Taxi Apps? CJEU Has Ruled in the Star Taxi Case.
Public Goods & Governance. 7 (2), 1-6, 2022. EISSN: 2498-6453.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21868/PGnG.2022.2.5>
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: C
23. **Kanyuk, P. Á.:** Another Nail in the Coffin for Arbitral Dispute Resolution Agreements in the EU - the Judgment of the CJEU in Poland v. PL Holdings.
Public Goods & Governance. "Accepted by Publisher" (-), 1, 2021. EISSN: 2498-6453.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: C
24. **Kanyuk, P. Á.:** In the Wake of the Driving Force Behind the Criminal Law Harmonisation: The Outline of the Development of Budget Fraud in Hungary.
In: *In dubio pro scientia.* Szerk.: P. Szabó Béla, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Debrecen, 75-90, 2021. ISBN: 9789634903918
25. **Kanyuk, P. Á.:** Steps Towards a Reformed Financial Criminal Law in Hungary.
Public Goods & Governance. 6 (2), 46-53, 2021. EISSN: 2498-6453.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21868/PGnG.2021.2.5>
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: C
26. **Kanyuk, P. Á.:** The Origins of the Criminal Law Protection of the Budget in Hungary.
Public Goods & Governance. 6 (1), 1-4, 2021. EISSN: 2498-6453.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21868/PGnG.2021.1.5>
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: C
27. **Kanyuk, P. Á.:** Gondolatok az 'önmagát kereső' európai büntetőjog tárgyában.
In: *A jog tudománya, a mindennapok joga IV. Konferenciakötet.* Szerk.: Szűcs Lászlóné Siska Katalin; Talabos Dávidné Lukács Nikolett, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Debrecen, 154-168, 2020. ISBN: 9789634902652
28. **Kanyuk, P. Á.:** Kerekesebb szabályozás? Alaptörvény-ellenes az erdőtüzvény számos eleme.
Közjavak. 6 (3), 20-25, 2020. EISSN: 2498-7190.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21867/KJK/2020.3.2>
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: D
29. **Kanyuk, P. Á.:** Magic is not in it Staying the Same, but in the Changes: Legal Harmonisation of Substantive Criminal Law in the European Union and its Appearance in the Hungarian Criminal Law.
Pécs Journal of International and European Law. 7 (2), 48-65, 2020. ISSN: 2064-9401.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: C

30. **Kanyuk, P. Á.:** Pillanatkép az Európai Unió büntető anyagi jogi harmonizációjáról és tizenhat évének eredményeiről a magyar büntetőjogban.
Európai Jog. 20 (4), 23-34, 2020. ISSN: 1587-2769.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: A
31. **Kanyuk, P. Á.:** "...mint csillagnak a távcső": gondolatok a genetikai szakértésről a büntetőeljárásban.
Jogtudományi közlöny. 74 (7-8), 318-326, 2019. ISSN: 0021-7166.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: A
32. **Kanyuk, P. Á.:** "Valami régi, valami kölcsön, valami kék, valami új...": gondolatok a resztoratív igazságszolgáltatás hazai szabályozásáról az európai uniós elvárások tükrében.
Közjavak. 5 (2), 29-35, 2019. EISSN: 2498-7190.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21867/KjK/2019.2.5>
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: D
33. Tarr, Á., **Kanyuk, P. Á.:** Quelques étapes de l'harmonisation de la législation européenne dans le droit pénal hongrois.
Archives de politique criminelle. 41 (1), 173-187, 2019. ISSN: 0242-5637.
DOI: <http://dx.doi.org/10.3917/apc.041.0173>
34. **Kanyuk, P. Á.:** "Születésnapodra": az európai integrációtörténet kiemelkedő középkori emlékei.
In: Tudományos Diákelet Tanulmánykötet IV.. Szerk.: Siska Katalin, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Praetor Szakkollégium, Debrecen, 197-209, 2018, (ISSN 2630-8738)
35. **Kanyuk, P. Á.:** A büntetőeljárás "oknyomozó régészei" a tárgyalóteremben: szemelvények a genetikai szakvélemények csokrából.
In: A hazai és nemzetközi integráció - múltja, jelene és jövője : Tanulmánykötet / főszerk. Szűcs Lászlóné Siska Katalin ; szerk. Papp László J, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Praetor Szakkollégium, Debrecen, 81-96, 2018. ISBN: 9789634739890
36. **Kanyuk, P. Á.:** Nemzetközi kereskedelmi egyezmények hálójában: A TPP és a CETA.
Európai Jog. 18 (5), 37-44, 2018. ISSN: 1587-2769.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: A
37. **Kanyuk, P. Á.:** "Várakozók az oltár előtt" - avagy a TPP alakulástörténete.
Közjavak. 3 (1), 19-23, 2017. EISSN: 2498-7190.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21867/KjK/2017.1.5>
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: D

38. **Kanyuk, P. Á.:** A "bronztestet öltött eszme" és annak porbahullása: gondolatok a köztéri szobrok és a társadalom kapcsolatáról.
In: Visszatekintés 1956-ra : Tanulmánykötet. Szerk.: Szűcs Lászlóné Siska Katalin, Papp László J, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Praetor Szakkollégium ; 1956-os Emlékbizottság, Debrecen, 44-55, 2017. ISBN: 9789634739586
39. **Kanyuk, P. Á.:** A bizalom jó, de az ellenőrzés még jobb?: a munkaügyi ellenőrzés szerepe a munka változó világában.
Közjavak. 3 (2), 18-29, 2017. EISSN: 2498-7190.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21867/KjK/2017.2.5>.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: D
40. **Kanyuk, P. Á.:** An Atypical Marriage in Labour Law: Coupling Atypical Forms of Employment with the Sphere of Labour Inspections.
Public Goods & Governance. 2 (1), 24-28, 2017. EISSN: 2498-6453.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21868/PGnG.2017.1.4>
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: C
41. **Kanyuk, P. Á.:** A Simpson-ügy - gondolatok az évszázad perének margójára.
In: Jog és film : tanulmánykötet. Szerk.: Papp László J, Debreceni Egyetem, Debrecen, 24-33, 2017. ISBN: 9789634733058
42. **Kanyuk, P. Á.:** Atipikus munkaviszonyok tipikus hibái: egy különös munkajogi házasság gyümölcsei.
In: Intertalent Unideb. Szerk.: Zsuzsanna Mándy, Debreceni Egyetem, Debrecen, 90-98, 2017. ISBN: 9789634739531
43. **Kanyuk, P. Á.:** Kire bizzuk a végső döntés jogát?: kérdések az azonos neműek házassága elfogadását illetően, különös tekintettel az USA-ban tapasztaltakra.
In: Emberi Jog Tanulmánykötet. Szerk.: Papp László J, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Praetor Szakkollégium, Debrecen, 52-70, 2017. ISBN: 9789634739784
44. **Kanyuk, P. Á.:** Kúriai döntés született a Tao-támogatásokról.
Közjavak. 3 (4), 42-45, 2017. EISSN: 2498-7190.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: D
45. **Kanyuk, P. Á.:** "Egyet előre és kettőt hátra?": az iskolaszövetkezeti diákmunka szabályozásának változó ritmusa.
Közjavak. 2 (4), 18-22, 2016. EISSN: 2498-7190.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21867/KjK/2016.4.5>
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: D
46. **Kanyuk, P. Á.:** "Ubexit": avagy hazai fronton forrósodik tovább a kivonulások nyara.
Közjavak. 2 (3), 35-37, 2016. EISSN: 2498-7190.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: D

47. **Kanyuk, P. Á.:** "We Need Them, They Need Us, That Is All": Summary of the EU-Turkey Statement.
Public Goods & Governance. 1 (2), 11-15, 2016. EISSN: 2498-6453.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21868/PGnG.2016.2.2>
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: C
48. **Kanyuk, P. Á.:** A Brexit margójára: gondolatok az uniós értékekről.
Közjavak. 2 (2), 66, 2016. EISSN: 2498-7190.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: D
49. **Kanyuk, P. Á.:** A kiváló professzorok és hallgatók univerzitása: minőségbiztosítás a Debreceni Egyetemen.
In: Tudományos Diákest Tanulmánykötet 3. / főszerk. Szűcs Lászlóné Siska Katalin ; szerk. Papp László J, DE-ÁJK Praetor Szakkollégium, Debrecen, 118-137, 2016.
50. **Kanyuk, P. Á.:** Az EU-csúcson innen és túl: avagy az Európai Unió Törökországgal való megállapodásának körülményei.
Közjavak. 2 (1), 75-78, 2016. EISSN: 2498-7190.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: D
51. **Kanyuk, P. Á.:** CETA - "Trójai egyezmény" a kapuink előtt?
Közjavak. 2 (5), 36-39, 2016. EISSN: 2498-7190.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: D
52. **Kanyuk, P. Á.:** Commission Publishes Guidance on the Notion of State Aid.
Public Goods & Governance. 1 (2), 32-33, 2016. EISSN: 2498-6453.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: C
53. **Kanyuk, P. Á.:** Egy EU-csúcson innen és túl.
In: Migráció a 21. században : hatása Európa politikai, gazdasági és kulturális életére / főszerk. Szűcs Lászlóné Siska Katalin ; szerk. Papp László J, DE-ÁJK Praetor Szakkollégium, Debrecen, 24-35, 2016.
54. **Kanyuk, P. Á.:** EU Steps up Pressure on Hungary Over Its Land Act Restrictions.
Public Goods & Governance. 1 (2), 33-35, 2016. EISSN: 2498-6453.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: C
55. **Kanyuk, P. Á.:** Tout est bien qui finit bien...? /Minden jó, ha a vége jó...? /: A végleg kivontulni készülő Engie pert indít a Magyar Állam ellen.
Közjavak. 2 (2), 49-52, 2016. EISSN: 2498-7190.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: D

56. **Kanyuk, P. Á.:** Útikalauz az Uber galaxisában magyar stopposoknak: Összefoglaló a hazai események alakulásáról.
Közjavak. 2 (2), 58-62, 2016. EISSN: 2498-7190.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: D
57. **Kanyuk, P. Á.:** Hányattatott szoborsors: A debreceni Tisza-szobor története.
A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár évkönyve. 34, 179-240, 2015. ISSN: 0133-8528.
58. **Kanyuk, P. Á.:** A 'Vasgróf' debreceni szobrának története.
In: Tudományos Diákest Tanulmánykötet 1. / főszerk. Szűcs Lászlóné Siska Katalin ; szerk. Talabos Dávidné Lukács Nikolett, Szabó Erzsébet, DE-ÁJK Praetor Szakkollégium, Debrecen, 84-98, 2014.

Conference presentations (1)

59. **Kanyuk, P. Á.:** An Examination of the Characteristics of Atypical Employment Relationships in the Light of Labour Inspection.
In: Actual Problems of Legal Regulation in Ukraine and Neighboring Countries: Legal Approaches to the Geopolitical Realities. Ed.: P. O Kucik, Lviv University of Trade and Economics, Lviv, 36-38, 2016. ISBN: 9786177359721

By the directives of HAS Committee on Legal and Political Sciences:

Publications in periodicals level „A”: 7, related to the dissertation: 4.

Publications in periodicals level „B”: 2, related to the dissertation: 2.

Publications in periodicals level „C”: 20, related to the dissertation: 2.

Publications in periodicals level „D”: 13, related to the dissertation: 1.

The Candidate's publication data submitted to the iDEa Tudóstér have been validated by DEENK on the basis of the Journal Citation Report (Impact Factor) database.

28 September, 2023

